

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

15de jaargang nr. 3

15 Mei 1986

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris.

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Penningmeester : A. Verbeke

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9110 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring
Gent, 9000 Gent.

Lidgeld : 300 fr. per jaar. Buitenland :400 fr. per jaar. Steunende leden :
500 fr. per jaar. Beschermden : 1000 fr. per jaar.

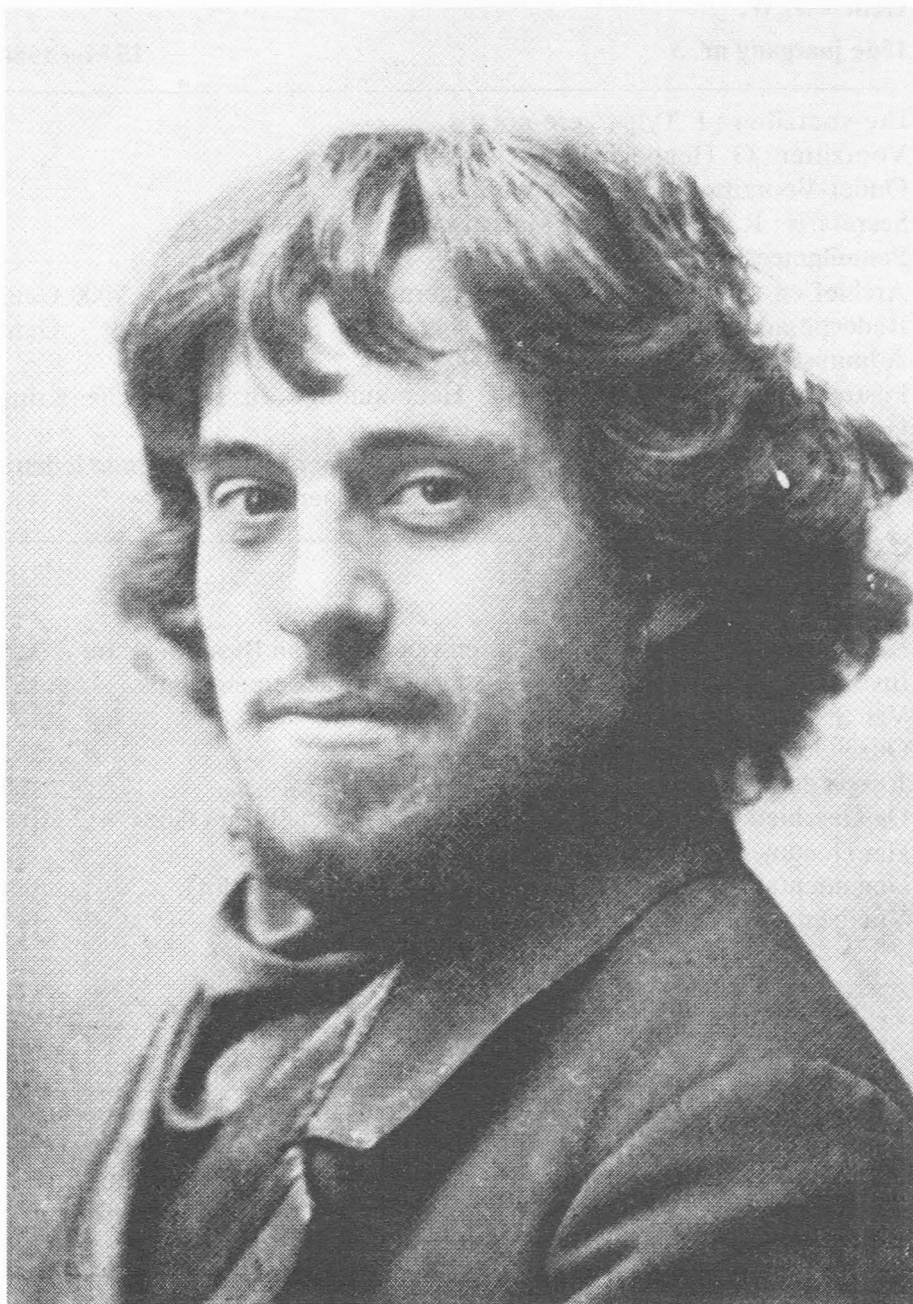
INHOUD

Kanttelingen bij grafmonumenten van Jules Van Biesbroeck Jr.	126
Inventaire archéologique : De Gevel van het Lakenmetershuis.	137
Van St-Pietersabdij tot St-Pieterskazerne.	139
Onze Gentse Keukenrubriek.	162
Joseph de Hemptinne.	165
De Geschiedenis van de Vyt-Borluutfundatie en het Lam Gods.	169
Het Documentatiecentrum : Een kennismaking.	172
Documentatiecentrum : Aanwinsten 1985 (vervolg en slot).	174
Vraag en Antwoord.	177

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecarrese : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149,
9110 Sint-Amansberg - Gent.

KANTTEKENINGEN BIJ GRAFMONUMENTEN VAN JULES VAN BIESBROECK JR.

Afb. 1. Jules Van Biesbroeck Jr. zoals afgebeeld in het Italiaanse tijdschrift "*Emporium*" van april 1904. (Foto Biblioteca Apostolica Vaticana)

Tijdens zijn uitzonderlijk creatieve loopbaan vervaardigde schilder-beeldhouwer Jules Van Biesbroeck Jr. (1873-1965) zeven grafmonumenten. Drie waren voor prominenten van de socialistische beweging; twee voor collega's kunstenaars; twee voor buitenlandse aristocraten.

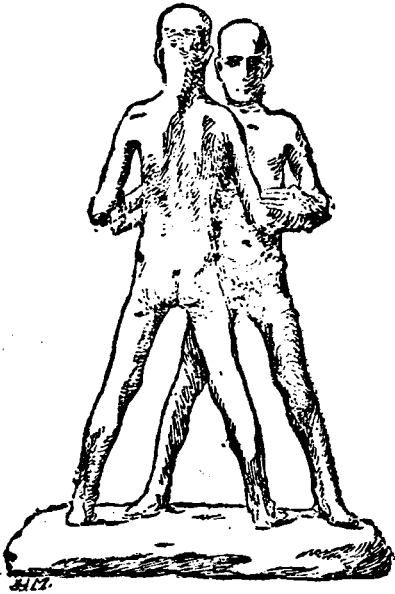
Het brons "De Vlam" (1916) voor Lady Smith te Lincoln en het monumentale graf met crucifex voor Mevrouw Coudoglou te San Remo (1925) vallen buiten het kader van dit tijdschrift.

De socialistische voormannen waren de Brusselaar Jan Volders en de Gentenaar Edmond Van Beveren en Jan Foucaert. Het Voldersmonument, dat te Evere staat, wil ik hier niettemin behandelen, daar het te Gent vervaardigd werd, de basis vormde voor de internationale doorbraak van Van Biesbroeck Jr. en omwille van het feit dat George Minne, geboren Gentenaar, er eveneens bij betrokken was.

De kunstenaars tenslotte waren Charles Van Loo, Theodoor en Jozef Vermeulen.

Jan Volders werd te Brussel geboren op 8 oktober 1855. In 1872 werd hij bankbediende. Elf jaar later begon hij zijn politieke activiteit bij de liberale partij, waar hij ijverde voor een progressistische koers. Hij werd lid van de niet-socialistische "Association générale ouvrière" en moest dra ontslag nemen bij de Nationale Bank omwille van zijn propaganda bij de werklozenbeweging te Brussel. Eerst medewerker, werd hij in 1884 hoofdredacteur van het radicale blad "National Belge", dat vlug socialistisch getint zou worden. In 1885 was hij een der deelnemers aan het Brussels congres in "De Zwaan", waar de samensmelting van de socialistische groepen met andere vooruitstrevende arbeidersverenigingen tot stand kwam en dat zou uitmonden in de stichting van de Belgische arbeiderspartij. In september 1885 hield de "National Belge" op te verschijnen en twee maanden later zag "Le Peuple" het daglicht, met als redacteurs Volders, Cesar de Paepe en Louis Bertrand. Van 1886 tot 1893 streed hij voor het algemeen kiesrecht. In 1889 werd hij lid van de administratieraad van de coöperatief "Maison du Peuple" en nam op het einde van het daaropvolgende jaar het secretariaat ervan waar. Hij zetelde tevens in de algemene raad van de "Parti Ouvrier". Vanaf 1891 manifesteerden zich ziekteverschijnselen en Volders overleed krankzinnig op 11 mei 1896 (1).

Het was aan de Gentenaar George Minne (1866-1941), die in die tijd te St. Job werkte en sedert 1890 lid was van "Les XX", achteraf tot "La Libre Esthétique" omgevormd (1893), - kringen van dewelke de banden met de Belgische Werkliedenpartij voldoende bekend zijn (2) - dat de arbeiderspartij de opdracht gaf een grafmonument voor Volders te maken. Uiteraard koos Minne niet voor het klassieke beeld van de overledene. Hij wou een allegorische voorstelling van de broederlijkheid en de wederzijdse bijstand, die passend het karakter en de ideeën van Volders zou weergeven. Een ontwerp werd uitgewerkt waarin twee naakte mannen, wijdsbeens

Afb. 2. Artikel in "Le Petit Bleu du Matin" van 16 juli 1898 over het Voldersmonument van George Minne.

tegenover elkaar staand op de plecht van een zinkende boot, elkaar met gespannen spieren ondersteunen, om als één geheel weerstand te kunnen bieden aan elke schok en stoot. In talrijke schetsen zocht hij naar een oplossing voor de opstelling van de figuren. Een schetsboek waarin zich zestien studies bevinden behoort toe aan Mevrouw Gevaert-Minne te Sint Martens-Latem, oudste dochter van de kunstenaar. Verschillende eruit werden gepubliceerd in de catalogoog van de grote Minnetentoonstelling te Gent in 1982 (3).

In juli 1898 was het ontwerp af. De zestiende publiceerde de voor die tijd rijkelijk en fijngeïllustreerde Brusselse krant "Le Petit Bleu du Matin" de schets van de maquette en voegde er kritisch bij: "*L'artiste a voulu surtout exprimer une idée, bien plus qu'il n'a*

voulu faire oeuvre plastiquement belle. Une harmonie de formes plus séduisante n'eut pourtant en rien, nous semble-t-il, nui à la grandeur ni à l'élévation de pensée de l'oeuvre." Naast een klein model bestond er ook een (niet volledig afgewerkte?) drie meter hoge uitvoering.

R. Hozee en M. Tahon-Vanroose stelden dat de "Parti Ouvrier" niet akkoord ging met de uitwerking van het thema en de opdracht terugtrok (4). Dit is exact. Henry Van de Velde heeft het in zijn dactylografische notities zelfs over "*l'opposition sournoise et tenace du comité de la section bruxelloise du P.O.B.*" (5). Maar dit was niet de enige reden waarom aan Minne de opdracht ontnomen werd. In een twintig bladzijden tellend manuscript, dat een biografie over haar echtgenoot bevat, schreef Joséphine Destanberg in oktober 1916 te Llanidlas (Wales): "*L'atelier où fut fait l'agenouillé de la fontaine et où fut faite la première des vasques, était une petit chambre excessivement humide, où la lumière avare entrainait à peine par une petite fenêtre voilée à moitié de branches de jeunes chènes. Là aussi fut faite l'esquisse du monument destiné au leader démocrate Jean Volders : deux hommes sur l'extrémité d'un bateau, se soutenant l'un l'autre pour résister au mouvement du bateau. - Ce monument dont l'artiste avait commencé l'exécution en grand : - des figures de trois mètres il ne put l'achever, sa santé ayant décliné à ce moment.*

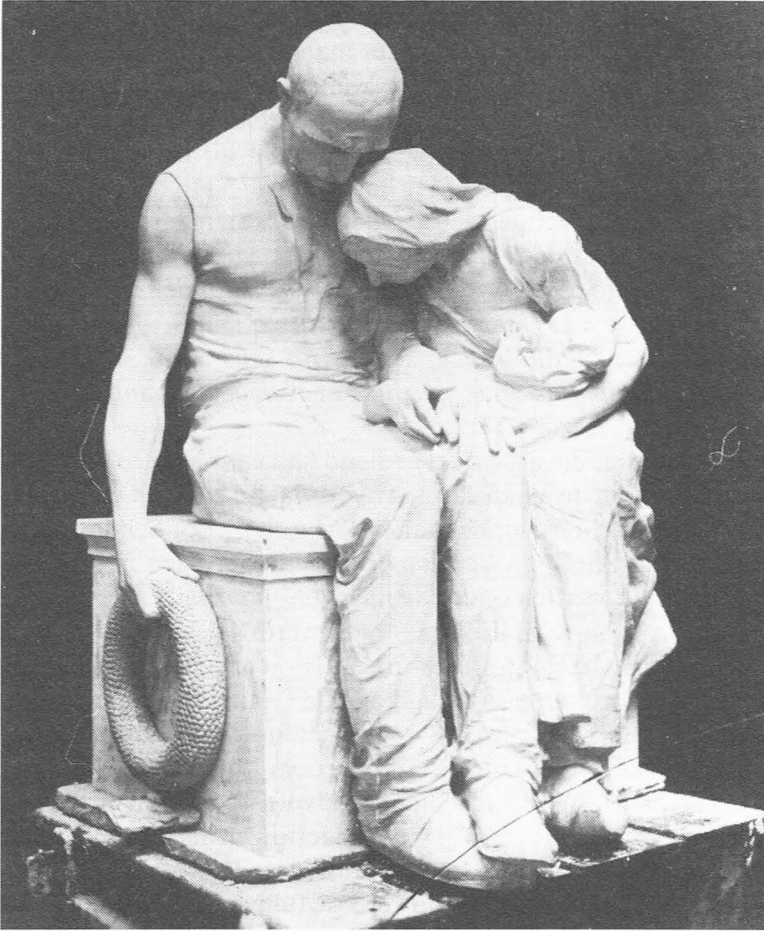
- Le travail très soutenu, les angoisses du lendemain, un tempérament nerveux à l'excès malgré l'extérieur calme - tout cela avait eu raison de lui, et il

fut souffrant pendant quelque temps. Et puis, à cette dépression se joignait une espèce de “spleen“; la Flandre lui manquait...” (6). (In 1899 zou hij zich blijvend te Sint Martens-Latem komen vestigen). Daarenboven beschikte Minne niet over het geld om een afgietsel te maken en had hij de huur van de schuur te St. Job opgezegd, zodat hij in de toekomst geen plaats meer had een zo hoog beeld te herbergen (7). Hij besloot dan ook het Voldersmonument te vernietigen. “*Quand nous arrivâmes dans l’atelier de St. Job*”, vertelt Van de Velde, “*nous vîmes Minne, calmé, froidement acharné à faire tomber à coup de marteau, à arracher de ses mains une tête, un bras, une cuisse à la gigantesque armature que le sculpteur décharnait sans pitié et avec l’indifférence, semblait-il sans doute, d’un bourreau. Nous assistâmes, impuissants, pétrifiés et résignés devant l’irréparable exécution*” (8).

De kleine realisatie, die als model gediend had voor het grote beeld, kwam in het bezit van Van de Velde. In 1947 voordat hij zich in Oberägeri (Zwitserland) vestigde schonk hij het aan het Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen. Naast het gips bestaan er ook uitvoeringen in brons en marmer, die verspreid werden onder de naam “*Solidarité*” (9).

In het voorjaar waarschijnlijk van 1899 werd de opdracht aan de toen vijftientigjarige Jules Van Biesbroeck Jr. gegeven. Deze had van 1883 tot 1898 ononderbroken les gevolgd aan de Gentse Academie, eerst voor teken- en schilderkunst, na 1892 voor beeldhouwen. Hij had hier, zoals Minne ten andere, onder zijn leraars zijn oom Lodewijk-Pieter Van Biesbroeck (1839-1919). In 1905 zou hij hem opvolgen, maar nam na drie jaar al ontslag wegens problemen zowel met de leerlingen als met de directie (10). Over het bekomen van die opdracht schreef Van Biesbroeck Jr. begin 1904 in een korte autobiografie bestemd voor de Italiaanse befaamde kunstcriticus Vittoria Pica : “*Ce monument m’était commandé par ricochet. Voici comment. Georges Minne, ce digne et peu compris anarchiste en art, avait la commande de ce monument. Mais comme après trois ou quatre années d’attente, (sic) Minne n’avait rien présenté, je fus, moi, chargé de ce travail que je n’acceptai toutefois qu’après avoir eu tous mes apaisements au sujet de reproches de manque de confraternité artistique, que j’aurais pu encourir. Je terminai ce groupe en trois mois; exposé à Gand il eut un succès d’artiste qui me valut l’honneur d’être invité à participer à l’Exposition universelle de Paris dans la section belge.*” (11).

Zijn openlijke socialistische opstelling zal niet vreemd geweest zijn aan het verkrijgen van de opdracht. Want in 1899 had hij nog geen faam verworven als beeldhouwer. Wel had hij in 1897 met een eerste sculptuur, “*De Jager*”, geprobeerd deel te nemen aan de Brusselse triennale, waar de inzending werd geweigerd. Hij had de kop van Van Beveren vervaardigd en werkte aan een grafmonument voor deze voorman, waarover verder. Tesaamen met zijn vader had hij naam verworven als ontwerper van wagens, panelen

Afb. 3. Voldersmonument van Jules Van Biesbroeck Jr. in atelier. (Foto A. Walgraef).

en beelden voor de Gentse Eén Meistoeten van 1895, 1896 en 1897 en voordien in 1894 decoreerde hij de magazijnen van "Vooruit" op de Vrijdagmarkt, drie jaar later door brand verwoest. Tevens had hij banden met de Brusselse afdeling van de Werkliedenpartij. De prachtige Art-Nouveau affiche voor de inhuldiging in 1899 van het door Horta ontworpen "*Maison du Peuple*" was zijn werk. Ook is er correspondentie bewaard tussen hem en Paul Deutscher (1872-1949), tesamen met Lala Vandervelde, de spilfiguur in de door Louis de Brouckère en Emile Vandervelde gestichte afdeling Kunst en Onderwijs van het Brusselse Volkshuis. De briefwisseling dateert uit 1899-1901 (12).

Van Biesbroeck Jr. werkte het grafmonument voor Volders sober en klassiek uit : een symbolische voorstelling van de rouw van de Werkliedenpartij voor de overleden leider. Een bronzen groep van drie treurende personen

zit op een arduinen blok : een arbeider met een rouwkrans in de rechterhand, buigt verdrietig het hoofd voor het verlies dat hij ondergaat. Zijn vrouw, haar kind zogend, zit naast hem en neigt naar hem toe. Achter de groep en los ervan staat een zuil in hardsteen met de vergulde inscriptie : LE PARTI OUVRIER / A J. VOLDERS / 8 OCTOBRE 1855 - 11 MAI 1896. Vroeger zou zich op deze zuil ook een bronzen buste van Volders bevonden hebben. Zuil en groep staan op een grote sokkel, met op de afgeschuinde voorzijde de inscriptie : IL.AIMA.LE.PEUPLE / LE.PEUPLE.LE.PLEURE.

Het beeld werd op zondag 16 juli 1899 ingehuldigd op het kerkhof van Evere (perk 9, nr. 2101) in 't bijzijn van talrijke Brusselse en provinciale delegaties (13). Het graf bevindt zich thans tussen dat van andere socialistische vooraanstaanden, nl. Cesar de Paepe (1842-1890) en Désiré Brismée (1822-1888).

Van Biesbroeck Jr. stelde de gipsen uitvoering tentoon op de Gentse 37ste Triënnale in het Casino, die van 13 augustus tot 8 oktober 1899 liep. "*Le Petit Bleu*" vond het "*d'une tristesse un peu vulgaire, mais grande en sa simplicité*" (27.09.1899) en Rina in "*L'Indépendant de Gand*" schreef op 18 augustus 1899 "*le groupe ... déjà vu à l'Exposition du Vooruit, dit bien, par la pose des personnages, la douleur, mais on peut critiquer le dessin chez l'homme, entre autres l'index de la main droite*". Na deze tentoonstelling ging het gebronzeerde plaaster naar de Belgische afdeling voor Schone Kunsten op de Internationale Wereldtentoonstelling van Parijs in 1900.

In juni werden hier voor beeldhouwkunst met eenparigheid van stemmen vier eremedailles, die de *hoogste onderscheiding* vormden, toegekend. De gelauwerden waren Constantin Meunier (1831-1905), Juliaan Dillens (1849-1904), Jef Lambeaux (1852-1908) en... Jules Van Biesbroeck Jr. !

Volgens de kunstenaar zelf was het beeld opgesteld in een slecht verlichte zaal en had het onopgemerkt moeten voorbijgaan. Hij schrijft aan Pica : "*A ma grande surprise il me procura la fameuse distinction du grand prix, et ce qui avait produit chez moi l'étonnement, provoqua des cris d'indignation et de colère chez tous les administrants en matière d'art, tous gens bien posés et omnipotents. Croyant tout connaître, ils furent d'autant plus irrités que de l'étranger on leur ouvrait les yeux. J'eus alors le plaisir de faire connaissance avec notre Directeur des Beaux-Arts. (Waarschijnlijk Ernest Verlant (14). Ce fonctionnaire si haut placé qui décide, comme octroyeur de commandes et bourses, de la vie des jeunes artistes, qui devrait connaître, diriger et favoriser l'art belge, eut la franchise de me dire très gentiment qu'il regrettait que cette distinction m'était échue et que, personnellement il avait fait tout ce qui avait été en son pouvoir pour faire revenir le jury sur sa décision, parce que j'étais trop jeune et parce que cela renversait toutes ses combinaisons. Par la même occasion il me laissa sous-entendre que je n'avais rien à espérer de lui, et je dois dire à son honneur que, jusqu'à ce*

jour, il est resté fidèle à sa promesse. Tout ceci, dit-on, à cause de mes opinions philosophiques. Ces messieurs qui crient toujours qu'il ne faut pas mêler la politique à l'art, me font grief de mes tendances avancées" (15).

Dat het verstrengeld zijn van politiek en kunst Van Biesbroeck Jr. wellicht ook heeft geholpen, blijkt uit een artikel van Albert Dutry in het Gentse "*Le Bien Public*" van 13 oktober 1903, waarin de criticus het over "*Le Peuple le Pleure*" had : "*Un de ces fragments fut exposé depuis à Paris où il valut à notre jeune concitoyen une distinction honorifique très enviée, Millerand Juvante, dirent les méchantes langues et les confrères jaloux. Quoiqu'il en soit, faisant abstraction des contingences politiques et économiques, il faut reconnaître que Van Biesbroeck est un de nos meilleurs sculpteurs...*"

De Franse socialist Etienne Alexandre Millerand (1859-1943), die van 1920 tot 1924 president van de Republiek zou worden, was in deze periode Minister van Handel en Industrie. Opmerkelijk is dat ook vader Van Biesbroeck op dezelfde tentoonstelling bedacht werd met een gouden medaille voor zijn bas-reliëf voor de stand van "*Vooruit*", en dat de maatschappij zelf, evenals haar stichter Edward Anseele beide een "*Grand Prix*" ontvingen (16).

Dat de afgunst op dit Parijs succes Van Biesbroeck Jr. heel wat tegenkanting heeft opgeleverd bleek uit zijn laatste deelnemingen aan de Prijs van Rome, een onderscheiding, die hij absoluut wou hebben, maar nooit kreeg. Liefst acht keer nam hij deel aan deze wedstrijd. Zijn eerste deelnemingen in 1889 en 1892 voor schilderkunst en in 1894 voor beeldhouwkunst kwamen te vroeg. Daarna eindigde hij driemaal tweede : voor schilderkunst in 1895 na Jean Delville (1867-1953) en in 1898 na Emile Vloors (1871-1952); voor beeldhouwen in 1897 na Henri Boncquet (1868-1908) (17). In 1900 waagde hij een nieuwe kans voor beeldhouwen. In de voorbereidende kamp kwam hij ex-aequo met de Antwerpenaar François Huyghelen (1878-1940), na de Brusselaar Camille Sturbelle (1873-?) : 105,5 punten tegen 112,5 op 120. Léandre Grandmoulin (1873-1957) uit Terhulpen, de Mechelaar Théophile Blickx (1875-1963) en de Antwerpenaar Florent De Cuyper (1875-1965), ongeveer allen leeftijdsgenoten, vulden de groep aan, die aan de beslissende proef mocht deelnemen.

In het eindresultaat viel Van Biesbroeck Jr. buiten de prijzen. Huyghelen werd bekroond. Grandmoulin en De Cuyper werden ex-aequo tweede. Blickx kreeg een eervolle onderscheiding.

Chauvinisme in de pers alom ! De beslissing werd door het gros van de Gentse kranten aangevallen. Antwerpen verdedigde zich. Brussel hield zich min of meer op de vlakte. Meer dan een maand duurde dit bekvechten waaraan vooral de socialistische "*Vooruit*" en het katholieke "*Fondsenblad*" langs Gentse kant deelnamen.

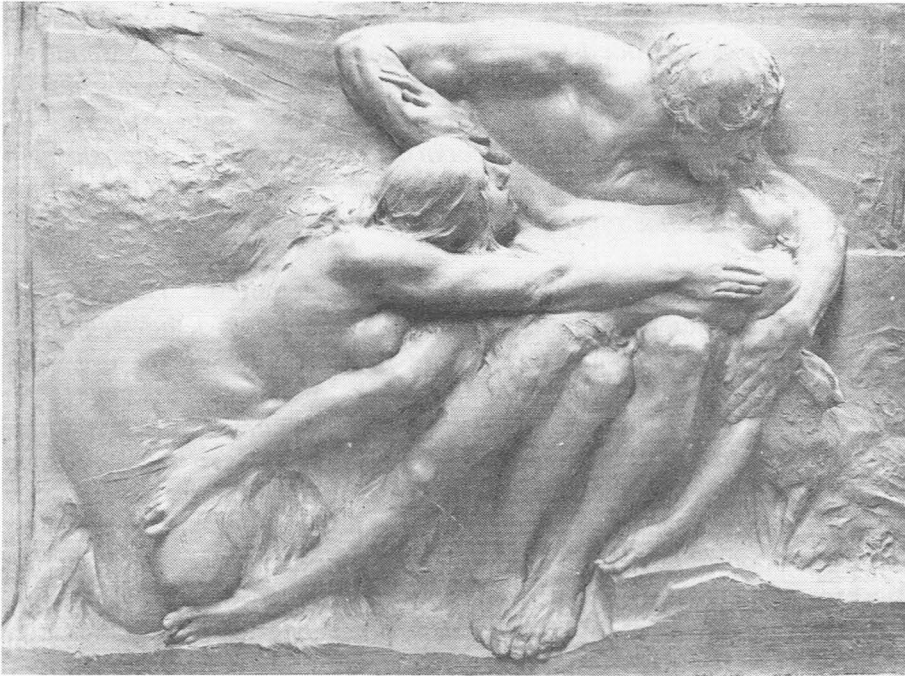
"*Vooruit*" was razend : "*Zijne uitspraak is valsch, partijdig, opzettelijk*

tegen een artist gericht, zij is een publiek schandaal, die een zonderling licht werpt op den gemoedstoestand van die zoogenaamde groote kunstenaars ... Van Biesbroeck betaalt zijne eeremedaille te Parijs en nog andere dingen erbij ... Gent heeft geen vertegenwoordiger in de jury. Antwerpen en Brussel maken het schoon weer in die prijskamp en trachten de faam hunner scholen te verheffen ... dit oordeel is ... dat Van Biesbroeck miskend bestolen en gemeen behandeld is door dien zoogenaamden jury” (18).

Het “Fondsblad” vergoelijkte en verdraaide de feiten : *“De jury heeft hem evenwel buiten prijskamp gesteld, zich steunend op de beweegreden, dat een kunstenaar, die met de grootste en gekendste beeldhouwers der wereld den hoogsten prijs bekomt te Parijs, niet gevoeglijk meer kon mededingen voor den prijs van Rome, ’t is te zeggen, in het worstelperk treden met jongelingen die nog de lessen der academie volgen, en niet eens in staat zouden wezen een werk te verveerdigen dat de noodige hoedanigheden bezit om aangenomen te worden in eene expositie als de Parijsche Wereldtentoonstelling.”* Het besluit van de jury is zeer eervol voor Van Biesbroeck meent deze krant, want door hem buiten wedstrijd te stellen wordt hij in feite boven alle mededingers geplaatst, ook boven de eerste. Men had er wel beter aan gedaan Van Biesbroeck niet te laten meedingen, wanneer de uitslag van Parijs bekend was (19).

Het antisocialistische “Het Volk” verkneukelde zich : *“Van Biesbroeck is verreweg de bekwaamste der mededingers, maar ditmaal is hij mislukt en... wij jonnen ’t hem... Thans weten wij welk werk hij te Parijs tentoonstelt, en zonder eenig vooroordeel verklaren wij dat het ingezonden werk die onderscheiding niet waardig was, en dat deze aan gansch iets anders dan aan kunstverdienste moet geweten worden” (20).*

Opvallend is dat bij de samenstelling van de jury, die uit 9 effectieve leden en 2 plaatsvervangers bestond, er slechts twee waren die te Parijs eveneens met een eremedaille werden bedacht, nl. Meunier (1831-1905) en Lambaux (1852-1908). Jules Lagae (1862-1931), Le Comte de Lalaing (1858-1917) en Paul Dubois (1859-1938) moesten zich tevreden stellen met goud, Egide Rombaux (1865-1942) met zilver en Josué Dupon (1864-1935) met brons (21). Frustrerend ! Men kan zich dan ook moeilijk van de indruk ontdoen dat hier revanche genomen werd op een jongere ambitieuze collega. Van Biesbroeck Jr. reageerde weinig emotioneel. Op 28 september 1900, een week na de proclamatie, schreef hij naar Paul Deutscher, vanuit het Drongens buitenverblijf van zijn ouders - door de plaatselijke bevolking “Duivelskasteel” of “Jodenkasteel” genoemd - : *“Quant au résultat du concours il ne doit pas te surprendre - Les envieux font nombre en ce monde - Quelque soit l’appréciation émise par ces Messieurs les membres du jury, je crois pouvoir m’en fichier un peu - 20.000 balles de ratées, voilà tout - Cela ne diminuera en rien ni mon courage ni mon ardeur au travail je*

Afb. 4. “Adam en Eva het lijk van hun zoon Abel terugvindend”, Jules Van Biesbroecks deelname aan de wedstrijd voor de Prijs van Rome in 1900. Later afgebeeld in huldealbum aan de kunstenaar met voorwoord van Edward Anseele, kreeg het werk de voor dubbele interpretatie vatbare titel “De eerste doode”. (Foto A. Walgraef).

me charge de le leur prouver. Quant au fin mot de ce jugement, jusqu'ici je n'en sais rien de plus que toi - les journaux m'apprennent de temps en temps des choses que ces Messieurs les journalistes avancent sans trop savoir, quitte à rectifier en suite - du marbre - quoi -” (22).

Het opgelegde werk voor de Prijs van Rome was een bas-reliëf van 1,70 à 1,80 m op 1,20 à 1,30 m en moest “Adam en Eva het lijk van hun zoon Abel terugvindend” voorstellen. Van Biesbroeck Jr. stelde het in 1903 op de Venetiaanse Biënnale tentoon.

Na zijn omzwervingen in Italië (1913-1927) en Algerië (1927-1935), toen hij definitief Gent verlaten had om zich in het Brusselse te vestigen, gaf hij op 12 april 1940 aan Michel Thierry zestien beelden, waaronder dit, in depot voor het Schoolmuseum in het Berouw (23). Vijftien ervan zijn ondanks alle opsporingen spoorloos. Feit dat vragen oproept over de manier waarop verantwoordelijken omspringen met datgene wat hen niet werd afgestaan, maar enkel in bewaring gegeven.

In 1901 nam hij een laatste maal deel aan de Prijs van Rome voor schilderkunst. Uitzonderlijk liet men zeven kandidaten toe tot de eindproef. De grote prijs werd niet toegekend. De Antwerpenaars Felix Gogo (1872-1953) en Joseph Posenaer (1876-1935) werden ex-aequo tweede gerang-

schikt en Camille Lambert (1874-?) uit Aarlen derde (24). Van Biesbroeck Jr. kon dus definitief een punt zetten achter deze wedstrijden.

Datzelfde jaar stelde het Parijse “*Musée National du Luxembourg*”, waaraan Van Biesbroeck Jr. “*Le Peuple le Pleure*” had afgestaan, het beeld tentoon op de Internationale Kunsttentoonstelling in het Koninklijk Glaspaleis te München. Het werk ontving daar eveneens een gouden medaille (25).

Hetzelfde museum kende de kunstenaar in 1904 een som toe van 3.100 F.F. om het beeld in brons te realiseren. Het gieten gebeurde bij de Brusselse “*Fonderie des Bronzes*”, die ook Rodins “*Burgers van Caleis*” had verzorgd. Daar de toegekende som slechts volstond voor het gieten, nam de kunstenaar het transport naar Brussel en terug voor zijn rekening en tevens de kosten van de bank waarop de drie figuren rusten (26). Het gipsen model werd aan het museum van Rijsel geschonken.

Begin 1911 werd door Lybaert in de Museumcommissie te Gent gevraagd het gips aan te kopen, wat achteraf onmogelijk bleek, daar het ... verdwenen was. Men overwoog dan een *reproductie* van een ander werk van Van Biesbroeck aan te schaffen (27).

André DESPRETZ
' t vervolgt

NOTEN

- (1) Louis BERTRAND “*Histoire de la coopération en Belgique*”, Brussel, 1902, dl. 2, p. 312-324.
P.J. TROELSTRA “*In memoriam Jan Volders*”, in “*De Waarheid*”, 1904, 2e jg., p. 129-132.
- (2) Lieske TIBBE “*Art Nouveau en socialisme. Henry van de Velde en de Parti Ouvrier Belge*”, Kunsthistorische Schriften 5, Amsterdam, 1981, p. 104.
- (3) “*George Minne en de kunst rond 1900*”, Museum voor Schone Kunsten, Gent, 1982, p. 144-145, nr. 66; p. 146, nr. 67.
- (4) Idem, p. 146.
- (5) Kon. Bibl. Brussel, Henry Van de Velde, F.S. X, nr. 8, Grand Ms B 1, p. 226.
- (6) Bibl. R.U.G., Hs. III, 16, J. Minne p. 9.
- (7) Kon. Bibl. Brussel, Henry Van de Velde, F.S. X, nr. 8, Grand Ms B 1, p. 225-226.
- (8) Idem, p. 227.
“*George Minne en de kunst rond 1900*”, p. 21, maar foutieve lezing “*pitié*” i.p.v. “*piété*”.
Hans Curjel die de vertaling en uitgave verzorgde van Henry Van de Veldes “*Geschichte Meines Lebens*”, München, 1962, gebruikt op p. 121 merkwaardig genoeg “*mitleidlos*”.
- (9) “*George Minne en de kunst rond 1900*”, p. 146.
- (10) André DESPRETZ “*Biesbroeck, Jules Pierre Emmanuel van, (Jules Jr.), schil-*

- der, beeldhouwer en graficus" in "Nationaal Biografisch Woordenboek", Brussel, 1985, dl. 11, p. 52.
- (11) Bibl. R.U.G., Hs. III, 16, J. Van Biesbroeck.
 - (12) André DESPRETZ, *Op. Cit.*, p. 51.
 - (13) "Le petit bleu du matin", 14.07.1899.
"La Réforme; organe de la démocratie libérale", 29.06.1899.
 - (14) Meegedeeld door Mevr. Cathérine Heesterbeek-Bert, wetenschappelijke medewerkster aan de Kon. Musea voor Schone Kunsten te Brussel.
 - (15) Bibl. R.U.G., Hs. III, 16, J. Van Biesbroeck.
 - (16) "Vooruit", 25.08.1900.
 - (17) André DESPRETZ, *Op. Cit.*, p. 51.
 - (18) "Vooruit", 25.09.1900.
 - (19) "Fondsblad", 21.09.1900.
 - (20) "Het Volk", 01.10.1900.
 - (21) Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, Archief Prijs van Rome, Verslag 20.09.1900.
"L'Art Moderne", 20ste jg., 1 juli 1900, p. 215.
 - (22) Instituut Emile Vandervelde, IV, CAE 280.
 - (23) Briefwisseling tussen J. Van Biesbroeck enerzijds, en Michel Thiery en R. Piette anderzijds, bewaard bij Mevr. Violet Van Biesbroeck, oudste dochter van de kunstenaar.
 - (24) Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, Archief Prijs van Rome, Verslag 7.10.1901.
 - (25) "VIII Internationale Kunstausstellung im Königlichen Glaspalast Muenchen 1901", p. 28 en 187.
 - (26) Archives Nationales de France, F 21/4279 en F 21/4344.
 - (27) Museum voor Schone Kunsten, Gent, *Verslagen van de Museumcommissie*, 10.01.1911 en 11.04.1911.

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij een beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt.

Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg), alle zondagen van 10 tot 12 u.

Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus.

Wij danken u vooraf voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE

Op 30 april 1904 stelde Prosper Claeys in de rubriek "Burgerlijke Bouwwerken - Vrijdagmarkt - XVIIIe eeuw (1771-1772)", in het Frans, een fiche op over

Het Lakenmetershuis op de Vrijdagmarkt - (Foto ACL Nr. 25232).

DE GEVEL VAN HET LAKENMETERSHUIS

Het Lakenmetershuis, gelegen aan de Noord-Oostzijde van de Vrijdagmarkt, was vroeger, zoals zijn naam het aanduidt, het lokaal waar het laken gemeten werd dat door de wevers van het platteland te koop werd aangeboden.

Zijn oude gevel is weergegeven op het schilderij van J.B. van Volxsom dat de inhuldiging voorstelt van Keizer Karel VI als Graaf van Vlaanderen, op 18 oktober 1717.

Het was een trapgevel die bekroond werd door de Gentse leeuw die steunde op een wapenschild en een vaandel vasthield. De slechte staat van de gevel noopte het Stadsbestuur hem af te breken en te vervangen door een nieuwe die gebouwd werd in 1771-1772, volgens plans van architect Bernard De Wilde. Het is deze die nu nog bestaat en onze afbeelding ontslaat ons ervan hem in detail te beschrijven. Van een zeer grote soberheid, is hij interessant, juist wegens de betrachting naar eenvoud waarvan hij getuigt.

Gedurende gans de XIXe eeuw vergde het Lakenmetershuis onafgebroken herstellings- en onderhoudswerken. Tenslotte besliste de Gemeenteraad in zijn zitting van 5 mei 1902 het Lakenmetershuis bijna volledig te herbouwen. Enkel de gevel en de onderste delen van de muren bleven behouden. De kosten van de werken werden geraamd op 42.000 fr.

Het Lakenmetershuis werd niet uitsluitend gebruikt voor het meten van het laken. In de XVIIe en XVIIIe eeuw werden er diverse voorstellingen gegeven in de grote zaal van het gelijkvloers.

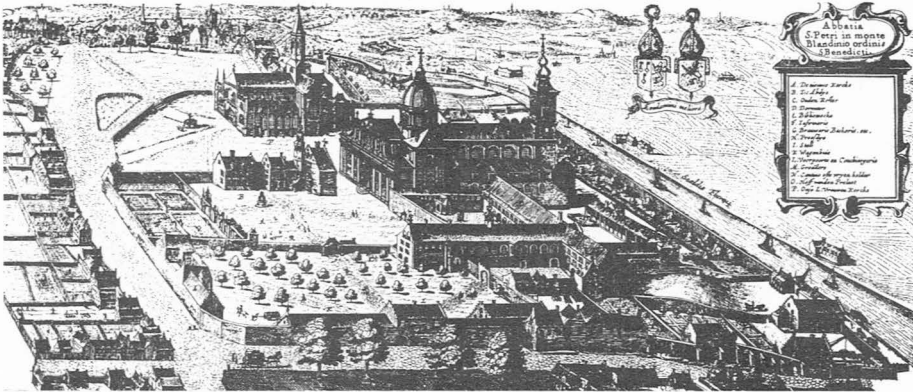
In de XVIIIe en in het begin van de XIXe eeuw diende het dikwijls, in oktober, als danszaal gedurende de kermis van de St-Jacobsparochie. In 1810 werd er een Bisschoppelijke Zondagschool gesticht die er bleef tot aan het einde van de jaren 1850.

Het Letterkundig Genootschap *de Taal is gansch het Volk* had er eveneens zijn lokaal, net zoals het *Willems-Fonds*. Deze laatste vereniging richtte er een van haar vier volksbibliotheken in en gaf er ook openbare voordrachten. In de loop van de XIXe eeuw diende de grote zaal ook nog als kiesbureau. Men hield er politieke meetings en men gaf er concerten en hield er feesten van alle aard.

Sedert 1889 heeft de filantropische vereniging *Zonder Naam niet zonder Hart* er een openbare eetzaal ingericht.

Cf. ons artikel in de *Flandre libérale*, 28 maart 1904. - F. De Potter, *Gent*, t.VI, pp 410-412. - *Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand*, t.VIII, 1900, p. 324.

VAN ST-PIETERSABDIJ TOT ST-PIETERSKAZERNE *

Het klooster in volle glorie.

Er is reeds zoveel geschreven over de Sint-Pietersabdij dat we ons zullen beperken tot het aanhalen van de voornaamste data in de geschiedenis van de kloostergebouwen.

De eerste abdij werd in de zevende eeuw, hoogstwaarschijnlijk in hout, opgetrokken door de volgelingen van de heilige Amandus. Reeds in de achtste eeuw werden, ten gevolge van een ruzie tussen abt Celestinus en Karel Martel, de kloosterbezittingen onder de vazallen van de hofmeier verdeeld (714-741).

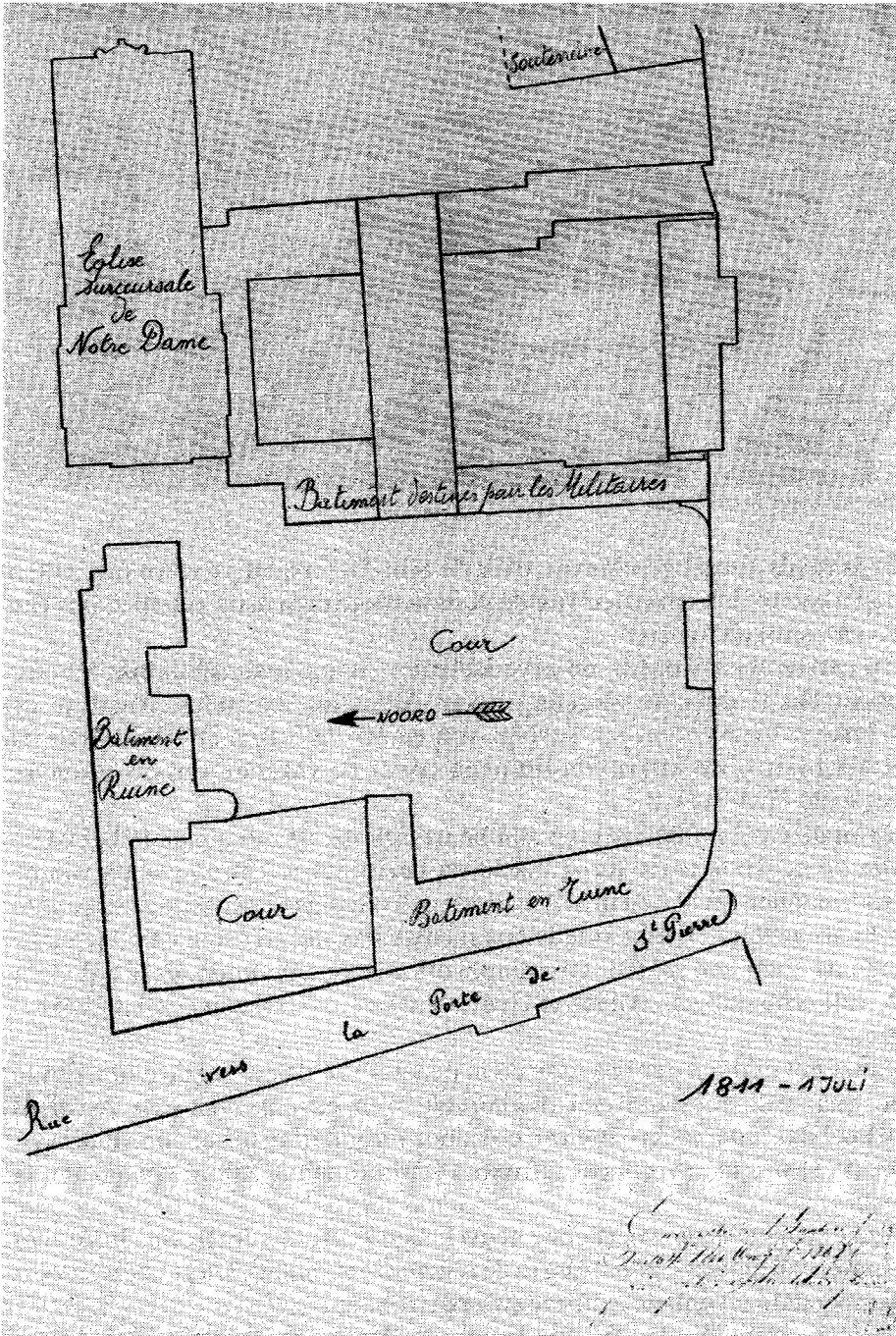
Karel de Grote (800-814), op zijn beurt, schonk de monniken in het begin van de negende eeuw terug macht en bezittingen. Twee invallen van de Noormannen, in 851 en in 879, hadden de volledige verwoesting der gebouwen als gevolg. Hierop volgde een nieuwe opgang en tot in de elfde eeuw nam de abdij een grote uitbreiding, vooral door aankopen maar ook door de vele schenkingen. Alleen in Gent bezat de kloostergemeenschap 500 ha. grond.

Vanaf het midden der twaalfde en in de loop van de dertiende eeuw kende de financiële toestand een dieptepunt. Ten gevolge van een verkeerd beheer der toenmalige abten en ook door verandering in het domaniaal systeem (1) was men verplicht lijfrenten te verkopen ja zelfs leningen aan te gaan.

Bij het begin van de veertiende eeuw kwam er, door verbetering in de economie, een gunstige kentering in de financiële toestand. De gebouwen werden hersteld en enkele zelfs nieuw opgetrokken.

In de veertiende en vijftiende eeuw ging het de monniken blijkbaar erg

* Het eerste artikel in deze reeks verscheen in "Ghendtsche Tydinghen". 1985 - Nr. 4.

Afb. 1. Plan van het klooster vóór de afbraak van het westelijk gedeelte. (S.A.G. Plan Goetghebuer)

voor de wind; door ononderbroken aankoop van gronden werden ze bij de allerrijksten van het land gerekend.

Zestiende eeuw, zwarte bladzijde in de geschiedenis van het klooster ! De beeldstormers lieten in 1566 een eerste spoor van vernieling achter, maar het ergste moest nog komen. Op bevel van de Gentse schepen Jan van Hembyse werd de abdij in 1578 geplunderd en wat erger was, bijna volledig met de grond gelijk gemaakt.

Na het Calvinistisch geweld begon men met nieuwe moed aan de heropbouw zodat in de achttiende eeuw de kerk en de abdij terug waren opgetrokken.

De sociale hervormer uit Oostenrijk, Jozef II (1765-1790), liet de monniken, wonder boven wonder, met rust en die leefden dan ook in peis en vree tot aan de Franse inval in België.

In de vaste overtuiging dat het Franse leger verzwakt was door de revolutie in 1789 en om van de gelegenheid gebruik te maken enkele provinciën in te lijven, verklaarden de keizer van Oostenrijk en de koning van Pruisen de oorlog aan Frankrijk. Ze misrekenden zich grondig en werden verslagen te Valmy in het departement der Marne op 20 september 1792.

De Fransen achtervolgden het Oostenrijks leger en gaven het de genadestoot op 28 oktober in de slag bij Jemappes. De generaal Dumouriez veroverde vervolgens in enkele dagen de Belgische provinciën. Op 12 november trokken de voorposten Gent binnen.

In het begin van 1793 volgde een succesrijk tegenoffensief der Oostenrijkers. Vanaf midden maart verlieten de Franse administratieve diensten en troepen de stad, alles wat niet te heet of te zwaar was meenemend. Als laatste vertrok generaal Thevenot met achterlating van al zijn gewonden. Het zat de Oostenrijkers echter niet mee en voor de tweede maal deden de Franse troepen, op 4 juli 1794, hun intrede in onze mooie stad, ditmaal om er twintig jaar te blijven.

Onze zogeheten bevrijders die gekomen waren om ons "Liberté-Egalité-Fraternité" te brengen vonden er geen graten in België onmiddellijk te belasten met een som van 60 miljoen frank, te betalen binnen de acht dagen. Gent moest zeven miljoen opbrengen waarvan de St-Pietersabdij, op haar beurt, één miljoen moest bijpassen. Bij niet betalen binnen de gestelde tijd kwamen er, per dag, 50.000 fr bij en werden er, ook dagelijks, tien gijzelaars naar Frankrijk gezonden (2).

Gent werd, gelijk alle bezette gebieden, getiranniseerd en tot de bedelstaf gebracht door de nooit ophoudende opgelegde taksen en beslagnemingen van alle mogelijke aard. Als er niets meer uit de stadskas te halen was voerde men op 15 fructidor jaar IV (1 september 1796) ook in België de wet op de afschaffing en verkoop van geestelijke instellingen uit (3). Artikel één van deze wet beval de beslaglegging in de aangehechte gebieden, op alle tehuizen en geestelijke instellingen van beider kunne. Artikel elf be-

paalde de vergoeding die de kloosterlingen kregen voor het verlies van hun eigendom (4). Deze vergoeding, rustgeld genoemd, werd eenmalig uitbetaald in de vorm van assignaties. Deze bons mochten maar worden gebruikt tot 12 september 1797. Gedurende die tijd kochten veel kloosterlingen gedeelten van hun vroeger bezit terug. Anderen waren of te fier om de bons aan te nemen of wachtten op een beslissing van de Paus. De onderrichtingen uit Rome kwamen te laat, de uitdeling was reeds geruime tijd stopgezet, zodat veel kloosterbezit in lekenhanden overging. De besluiten troffen ook de St-Pietersabdij waar de monniken eveneens de kans verkeken hun goed terug te kopen.

De commissaris van uitvoerende macht in Gent, Du Bosch (5) zelf geboren Oost-Vlaming, had een uitgesproken hekel aan alles wat paaps was. Hij nam de gelegenheid waar spoed te zetten achter de verkoop van de kerkelijke goederen. De wet was nog maar pas verschenen als hij reeds de afgevaardigden van de directie der domeinen naar de kloosters stuurde om er de gebouwen te schatten. Op één november 1796 verplichtte hij de 32 monniken van St-Pieter hun klooster in burgerkledij te verlaten, waarna de Franse soldaten de mooi geschilderde ogiefvensters insloegen.

De abdij stond nu te koop. Op 10 mei 1797 kwam een bod vande burgers Rablot & Cie uit Parijs. Ze boden vijftienmaal de som van het jaarlijks inkomen, vast te stellen door een deskundige commissie. Het aanbod omvatte de eigenlijke abdij, de binnenkoeren, de boomgaarden en de kerk. Mede door de inzet van de bekende Gentse geleerde Charles Van Hultem, die zich zeer verdienstelijk maakte voor het behoud van de kunstwerken in de stad, wees men het aanbod van Rablot van de hand. Als reden gaf men op dat de abdij en de bijgebouwen bestemd waren voor de openbare dienst. Eerst kwam er een oplossing voor de kerk; de wet van 23 fructidor jaar VI (9 september 1798) voorzag dat ze moest worden omgevormd tot kunstmuseum. Over het klooster viel nu een lange stilte en de gebouwen, blootgesteld aan weer en wind zonder enige herstelling, vielen langzaam in ruïnes.

Ondertussen was de gevreesde Du Bosch strafverplaatst als gevolg van de vele bezwaren door de bevolking en de stadsraad ingediend. Hij werd afgelost door Van Wambeke. Die hield het ook niet lang vol en kreeg als vervanger Faipoult (6).

De nieuwe prefect van het Scheldedepartement, met hoofdzetel te Gent, was een beschermeling van Napoleon. Niettegenstaande hij geen goede naam had in de administratieve kringen zou hij toch de redder worden van de Sint Pietersabdij. Hij vatte namelijk het plan op het klooster te behouden en te herstellen door het tot zetel te maken van de 3e cohorte van het erelegioen (7). Enkele gebouwen moesten worden aangepast tot woonst van de kanselier en de schatbewaarder van de cohorte. Een ander deel, zoals het oud-paviljoen van de prelaat, zou na verandering dienen tot

MAIRIE DE GAND.

AVIS.

VENTE PUBLIQUE, PAR SOUMISSIONS SECRÈTES,

Des Matériaux provenant des ruines d'une partie des Bâtimens
de la ci-devant Abbaye de St-Pierre, en cette Ville.

LE MAIRE DE LA VILLE DE GAND informe le public, qu'il fera procéder, le 14 de ce mois, à la vente, par soumissions secrètes, des Matériaux provenant des ruines d'une partie des Bâtimens de la ci-devant Abbaye de St-Pierre.

La valeur de ces matériaux est évaluée, par l'état estimatif, à la somme de 12,570^{fr}.

Les soumissions devront être remises à la première division de la Mairie, le 14 du mois courant, avant onze heures du matin; passé cette époque, aucune ne sera plus admise.

Ces soumissions porteront pour suscription: *Soumission pour l'acquisition des Matériaux provenant des ruines de la ci-devant Abbaye de St-Pierre*; elles devront être cachetées, écrites sur timbre et contenir, outre l'obligation de se conformer au cahier des charges, celle de payer une somme fixe pour lesdits Matériaux.

Les Cahier de charges et conditions, Plan, Détails et Devis estimatifs, approuvés par l'Autorité supérieure, sont déposés à la division susdite, où chacun peut en prendre connaissance, tous les jours (les Fêtes et Dimanches exceptés) depuis neuf heures du matin jusqu'à midi, et depuis deux jusqu'à cinq heures de relevée.

Fait à l'Hôtel-de-ville, le 1.er Juin 1811.

Pour le Maire absent,

L'Adjoint délégué,

J. F. DE LICHTERVELDE.

Nota. L'ouverture des Soumissions aura lieu le 14 Juin, à 11 heures du matin, en la Salle de Séance de la Mairie.

MODELE DES SOUMISSIONS.

Je soussigné (*mettre les nom, prénoms et profession*) demeurant à rue département de m'oblige de payer pour les Matériaux provenant des ruines de la ci-devant Abbaye de St-Pierre, compris dans l'adice arrêté par le Maire de la ville de Gand, une somme de (*mettre la somme en toutes lettres*) francs.

Je me soumetts et m'oblige en outre à remplir exactement les clauses et conditions imposées par le Cahier des charges, dont je déclare avoir parfaite connaissance. Gand le juin 1811.

A GAND, chez C. J. FERNAND, Imprimeur de la Mairie, te Putte.

Afb. 3. Inschrijving voor de afbraakmaterialen. (S.A.G. Moderne Geschiedenis serie F)

verblijf van de legionnaires. Jarenlang werd er over deze zaak gedebatteerd en geschreven, er kwam maar geen oplossing.

De gebouwen bevonden zich in een erbarmelijken toestand. Er waren geen poorten, deuren noch ramen meer. Wat de soldaten in 1796 niet hadden vernietigd, hadden de Gentenaars in de loop der jaren weggehaald. De daken waren lek zodat wind en water ongehinderd hun parten konden spelen. De grootkanselier van het "Légion d'honneur", die nog steeds op het besluit van de leiding van de 3e cohorte wachtte, stelde de prefect een som van 678 frank ter beschikking om de deuren en vensters van het klooster dicht te metsen. Zo kon men ten minste verdere toegang en beroving verhinderen.

Eindelijk, in 1808 besloot de toenmalige kanselier, gouverneur-generaal Beyts, af te zien van het plan om zijn 3e cohorte in de abdij te installeren. De kostprijs voor de veranderingen viel veel te hoog uit dus bleef hij liever in het kapittel Sint-Martinus te Ieper. Hij wilde nu ook zo snel mogelijk de gebouwen verkopen.

Op aandringen en met de hulp van Faipoult richtte de burgemeester zich persoonlijk tot Napoleon met de vraag het complex voor de stad te mogen verwerven. Op 13 januari 1810 gaf de regering de toestemming tot aankoop voor de som van 140.301 frank. Dit bedrag mocht worden afbetaald door jaarlijkse renten van 6.000 frank ten voordele van de kas van het erelegioen. De Gentse notaris Roman stelde de akte op. In zijn toespraak tijdens de openingszitting van het jaar 1810 verklaarde de burgervader "er is tot nu toe geen enkel definitief besluit genomen over het gebruik van de lokalen van de vroegere Sint-Pietersabdij".

Maar de regering wilde weten wat er nu eindelijk met de gebouwen ging gebeuren. Langs de prefect om drong ze aan op een beslissing. Deze laatste richtte zich op 28 juli schriftelijk tot het stadsbestuur met de vraag om een spoedige verklaring. Op de raadszitting van 17 augustus kwam het antwoord; "Gezien het genomen besluit in de vorige zitting en volgens artikel 14 van het jaarbudget verklaart de raad de vroegere Sint-Pietersabdij te gebruiken als kavaleriekazerne". Hiermede was de kogel eindelijk door de kerk en begon het kazernebestaan van de eens zo prachtige abdij.

De wetten van 23 april en 26 juni 1810 (bijlage 1 en 2. GT. 1985, Nr. 4) wezen de militaire kwartieren, in volle eigendom, aan de steden toe. Deze hadden de verplichting de gebouwen te onderhouden en te herstellen en mochten ze alleen gebruiken voor militaire doeleinden. De overgave van de verschillende kazernen en andere plaatsen van militaire aard gebeurde op 17 augustus 1810. De burgemeester weigerde te tekenen voor overname van de St-Pietersabdij aangezien deze reeds in stadsbezit was sedert 13 januari van het zelfde jaar. Nu de volledige last van het militair huishouden op de schouders van de stad lag kwamen de eisen en wensen van de geuniformeerde heren geregeld op het stadhuis aan. Onder andere werd door het

Je soussigné André Vandenaebelle
peintre, Demeurant à Gand, rue de la vallée,
Département de l'Escaut, me soumetts &
m'oblige de prendre en Entreprise les travaux
à faire pour l'établissement d'une Caserne
succursale d'infanterie dans la ci-devant
Abbaye de St. Pierre, compris dans l'affiche
arrêtée par Monsieur Le Maire (de la
Ville de Gand, moyennant une somme de
cinq mille trois cents soixante dix sept francs.
Je me soumetts & m'oblige en outre à remplir
exactement les clauses & conditions imposées
par le cahier des charges, dont je déclare
avoir parfaite connaissance

Gand le 21e bre 1814.
André Van Den Abeele

Accepté la soumission
qui prie pour la somme
de cinq mille trois cents
soixante dix sept francs
Stuyt

Afb. 4. Prijzenovereenkomst voor de verbouwing in 1814-15 (S.A.G. Moderne Geschiedenis, Sectie F).

dekreet van 15 oktober 1810 bevelen een oefenterrein voor de garnizoens-troepen aan te leggen. De stadsraad besloot twee vliegen in een klap te slaan door de westelijke gebouwen van het St-Pietersklooster, die niet meer te herstellen waren, te slopen en op die plaats een marsveld aan te leggen (afb. 1 en 2).

Zo gezegd zo gedaan, affiches voor een openbare aanbesteding werden aangeplakt in de stad. De bekende Gentenaar Kieckepoost deed het kleinste bod. Hij kreeg de taak toegewezen de ruïnes te slopen en de vrijgekomen plaats te effenen.

Onder de af te breken ruïnes bevonden zich o.a. het paviljoen van de abt, het logement van de domproost en het oude gevang van het St-Pietersdorp. Kieckepoost kreeg de beschikking over 250 Spaanse krijgsgevangenen, als onbetaalde werkkrachten. De karwei, met grote spoed uitgevoerd, was in enkele weken beëindigd. De eindkostprijs beliep 6.581,55 frank. De afbraakmaterialen verkocht men aan de meest biedende voor de som van 16.001 frank (afb. 3). Het nieuw aangelegde plein kreeg als naam de titel van de pasgeboren zoon van keizer Napoleon; "Place du Roi de Rome" (8). De tijd was nu ook rijp om aan de nieuw te maken kazerne te denken. Op 29 mei 1811 gaf het schepencollege toestemming tot het herstellen en aanpassen van de oude kloostergebouwen. Voor de uit te voeren werken waren 84.000 frank voorzien.

De opeenvolgende oorlogen door Napoleon gevoerd vergden massa's doden en nog meer gewonden. De stedelijke hospitalen lagen boordevol gekwetsten. In januari 1814 werd dan ook het maken van een succursaal aan het militair hospitaal aanbesteed; deze ziekenzaal moest worden ingericht in de oude infirmerie van de abdij. André Van den Abeele, schilder uit Gent, sleepte de opdracht in de wacht. De man had echter zijn materiaal nog niet volledig uitgepakt als hij alweer kon inpakken.

De ster van Napoleon was aan het dalen; achtervolgd vanuit Rusland moest hij alle veroverde gebieden prijs geven en tot in Frankrijk terugtrekken. Op 4 februari 1814 rukten Russische Kozakken en Pruisische Huzaren Gent binnen. Na in maart nogmaals voor vier dagen te zijn teruggekomen, verdwenen de Franse troepen nu voor goed uit onze gewesten.

Bij de intocht van de verbondenen werd een militair bestuur, bijgestaan door een administratieve raad (société sainte), ingesteld. Deze raad was samengesteld uit leden van de Belgische adel en uit vroegere ambtenaren van het Oostenrijks bestuur. Ze streefden naar het herstel van het oude regime. De geestelijkheid die, twintig jaar lang was genuilkorfd, voelde zich opnieuw gesteund en verlangde de aangeslagen goederen terug. Hun wensen bleven onvervuld. Onder impuls van Engeland kwam het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, onder Willem I van Oranje, tot stand. Deze had geen lust de priesters veel macht te geven. Maar de katholieken gaven

BERIGT.

AENBESTEDING OP VERMINDERING

Der noodige leveringen en handgedaet voor de werken te doen in den Stal by de Voet-volk-Cazerne van Sint-Pieters te GEND.

BURGEMEESTER EN SCHEPENEN DER STAD GEND verwittigen het publiek dat de biedingen voor de aenneeming der leveringen en handgedaet noodig tot de te doene werken in den Stal by de Voet-volk-Cazerne van Sint-Pieters, binnen deze Stad, zullen aenveerd worden in de eerste Afdeling der Komptooan van de Regering, tot den 28 dezer maend, ten elf uren 's morgens. Naer dit tydtyd zullen geene biedings-biljetten meer aengecommen worden.

Deeze werken, t'samen begroot, by het bestek, ter somme van . . . 1,391 guld. 36 cents nederlands, zyn verdeeld in twee verscheide lotten, waer van het eerste, begrypende de rooster- en zolderingen, beloopt ter somme van 942 guld. 48 cents, en het tweede, uytmaekende de kribben, schraegen, enz. tot 448 guld. 88 cents.

De biedings-biljetten, die moeten afzonderlyk voor elk lot ingegeven worden, zullen voor opschrift draegen: *Bieding voor de aenneeming van het . . . lot (uytgedruken den n.º van het lot) der te doene werken in den Stal van Sint-Pieters.* Zy zullen moeten geschreeven zyn op zegel, en inhouden, boven de verbintenis van zig te schikken aen den cahier van lasten, de geene van te voltrekken, op enen bepaelden prys, de werken vermeld in den gezyden cahier en in 't bestek.

Den cahier van lasten en besprekken benevens het bestek, goedgekeurd door de wettige Overheyd, zyn berustende in de bovengemelde Afdeling, alwaer een ieder ter dagelyks kennis kan van noemen, van negen uren 's morgens tot 's middags, en van twee tot vyf uren naer-middag.

Gedaen ten Stadhuyze van Gend, den 23 December 1820.

Burgemeester en Schepenen voorseyd,
Get. PH. P. PIERS DE RAVESCHOOT.

Op bevel, den Secretaris, **ROTTIER.**

Nota. Het zal vry staen de geboden te doen op de vereenigde pryzen der twee lotten.

De opening der biedings-biljetten zal plaats hebben Donderdag 28 December 1820, ten elf uren 's morgens, in de Kapelle-kamer ten Stadhuyze.

LES BOURGUEMAITRE ET ECHEVINS DE LA VILLE DE GAND informent le public que les soumissions pour l'entreprise des fournitures et main-d'oeuvres nécessaires aux travaux à exécuter dans l'Ecurie près la Caserne d'Infanterie de Saint-Pierre, en cette Ville, seront reçues à la première Division des Bureaux de la Régence, jusqu'au 28 de ce mois, à onze heures du matin précises. Ce délai expiré aucune soumission ne sera plus admise.

Ces travaux, évalués ensemble, par le devis estimatif, à la somme de . . . 1,391 flor. 36 cents des Pays Bas, sont divisés en deux lots distincts, dont le premier, comprenant le grillage et le plancher, s'éleve à la somme de 942 flor. 48 cents, et le second, consistant dans les crèches, trétaux, etc. à 448 flor. 88 cents.

Les soumissions, qui devront être faites séparément pour chaque lot, porteront pour suscription: *Soumission pour l'entreprise du . . . lot (exprimer le n.º du lot) des travaux à exécuter dans l'Ecurie de Saint-Pierre.* Elles devront être écrites sur timbre, et contenir, outre l'obligation de se conformer au cahier des charges, celle d'exécuter à un prix fixe, les travaux spécifiés au dit cahier et au devis.

Les cahier de charges et conditions, détails et devis estimatifs, approuvés par l'Autorité compétente, sont déposés à la Division susdite, où chacun peut en prendre connaissance tous les jours, depuis neuf heures du matin jusqu'à midi et depuis deux jusqu'à cinq heures de relevée.

Fait à l'Hôtel-de-ville de Gand, le 23 Décembre 1820.

Les Bourguemaitre et Echevins susdits,
Signé PH. P. PIERS DE RAVESCHOOT.

Par ordonnance, le Secrétaire, **ROTTIER.**

Nota. Il sera libre de faire les soumissions sur les prix réunis des deux lots.

L'ouverture des soumissions aura lieu Jeudi 28 Décembre 1820, à onze heures du matin, en la Salle dite de la Chapelle à l'Hôtel-de-ville.

MODEL DER BIEDINGS-BILJETTEN.

Den onderschreeven (te stellen den naem, voornaem en beroep) woonende tot . . . provincie . . . verbind en onderwerpt zig aen te noemen de leveringen en handgedaet noodig tot de werken, begrepen in het . . . lot of in de twee vereenigde lotten, te doen in den Stal van Sint-Pieters, sgetroevenlyc het berigt van Burgemeester en Schepenen der stad Gend, voor de somme van . . . (in alle letters) nederlandsche guldena.

Hy verbind en onderwerpt zig daerboven stiptelyk te vervullen de voorwaarden en bepalingen, vastgesteld by den cahier van lasten, waer van hy verklaerd volkomen kennis te hebben. Gend den . . . October 1820.

Tot GEND, by C. J. FERNAND, Stads-drukker, op de goude Lecuw Plaets.

Afb. 5. Aanbesteding voor het leggen van nieuwe vloeren in de stallen. (S.A.G. Moderne Geschiedenis, Sectie F)

de moed niet op. Prins Maurice de Broglie, bisschop van Gent, was er van overtuigd dat de niet verkochte nationale goederen zoals deze geschonken aan liefdadigheidsinstellingen, hospices enz, aan de vroegere eigenaars zouden worden teruggegeven. Een zekere J. Raepsaet, vooraanstaande uit Gent, nam zelfs de vrijheid persoonlijk aan Willem I te schrijven; "Waarom enkele personen in hun slecht verworven rijkdommen handhaven ? Als deze beweren dat ze hun goederen op wettelijke wijze hebben verworven, dan was het ook door een wet dat de goederen aan de geestelijkheid waren ontnomen. Waarom zou een nieuwe wet dan de bezittingen niet aan de oorspronkelijke bezitters kunnen terugschenken". Er waren natuurlijk evenveel tegenstanders, eerstens de kopers zelf, alleen in Oost-Vlaanderen 2.396 in getal. Dan de vroegere medewerkers van het Frans bestuur, de voorstanders van de liberale ideeën, de nijveraars enz.

Aan alle discussies kwam een eind bij het verschijnen van het Koninklijk Besluit van 10 mei 1816. Artikel II van deze wet bepaalde "De Directeur-Generaal der zaken van den Roomsch-Katholijken Eredienst zal nauwkeurig toezien en zorgen dat stiptelijk in acht worden genomen zoo wel alle bepalingen van het Concordaat en van de Organische Artikelen tot hetzelfde behorende, behoudens de wijzigingen daar omtrent bij stellige Decreten of Besluiten ingevoerd, als de vormen die daarbij zijn voorgeschreven, ten einde alle misdragingen door geestelijke personen in hun ambtsverrigtingen begaan, te keer te gaan, te beteugelen of te doen bestraffen".

Wat was nu dit "Concordaat" waarvan de bepalingen "stiptelijk" moesten worden uitgevoerd ? Sinds Napoleon de macht had overgenomen (1799) zocht hij terug toenadering tot de kerk. Na langdurige onderhandelingen kwam er een akkoord met Paus Pius VII. Die overeenkomst noemde men het Concordaat. Artikel 12 bepaalde dat "Alle aartsbisschoppelijke kerken, kathedralen, parochiekerken en andere *NIET* verkochte kerken, nodig voor de eredienst zullen worden ter beschikking gesteld van de bisschoppen". Artikel 13 was nog duidelijker : "Zijne Heiligheid verklaart, voor het welzijn van de vrede en voor het gelukkig herstel van het katholiek geloof, dat hij noch zijn navolgingen, op geen enkele manier de kopers van kerkelijke goederen zullen verontrusten en dat daarom deze goederen en de inkomstrechten daaraan verbonden onveranderlijk in hun handen of in deze van hun nakomelingen zullen blijven".

De Sint-Pieterskazerne bleef dus eigendom van de stad en kreeg de nieuwe militaire naam "Infanteriekazerne No 2" in de volksmond "kleine voetvolkkazerne" genoemd.

Vanzohaast we onder de voogdij van de prins van Oranje kwamen, vroeg de burgemeester aan de regering gespaard te blijven van de jaarrente van 6.000 frank te betalen aan het erelegioen. Willem I gaf zijn toestemming en schafte de rente af.

Begrooing der te doen werken in den rijken der Vordele
Abte van St. Pieters, om geschiedt te worden tot het Verichten
der Gymnastieke offeringen.

Als volgd,

Livering, Vervoering, timmermans handgedaed, Enb; nodig
tot het Bouwken en plaatken van vijf Giepre Gebinden,
berekend voor ieder Gebind, à H 42 Gulden, te samen, N° 210, -- 00
Merkers handgedaed nodig tot kappen der gaden in de
Mueren, opsluyten der ketve gebinden en b; de Livering
der bouw-stoffen in begrepen, à H 6 gulden per gebind, --- 30,
an de Voordege Gebinden 20 yers-antlers en toebevoeten, à 1 1/2 Gulden 15, -- 00
Circa 20. Ellen opper Matke nieuw-glaekwerck te plaatsen
in lone toegemete-venster, à H 2 gulden 35 cent de El, --- 17 1/2 -- 00
het nodig yers-werk tot het plaatsen de Glæke-werken
in de Voordege Venster, berekend op de Som van, --- 23, -- 00
Livering van 25. Keeren Lavel, het indragen en
veroffenen in begrepen, berekend à 60 Centen de Keer, --- 15, -- 00

Gekuel beloop, --- H 340, -- 00

Deke begrooing bedraegende ter Som van Dry honderd
Vierdie Gulden, Nederlanden's, berekend en op gemaekt voor
den Stads Gert conen Bouw-meester.

Gend den 17. November, 1829.

P. De Boer

Afb. 6. Prijsofgave voor het maken van een turnzaal. 1829. (S.A.G. Moderne Geschiedenis, Sectie F)

Tussen 1814 en 1815 kwamen veel vreemde troepen door de overdekte ingangspoort. Naast de kozakken onder bevel van de tachtigjarige kolonel Bichaloff, door de Gentenaars beter gekend als “Peetje Kozak”, (9) zag men Saksen, Pruisen, Engelsen, Hollanders en Duitsers het kwartier betrekken. De “Gazette van Gend” van 12 september 1814 schreef “De aankomst en het vertrek van troepen is hier onophoudelijk”. Zelfs na de slag van Waterloo bleef de passage voortduren. Franse krijgsgevangenen op weg naar de kampen, gewonden op transport naar ziekenhuizen, Engelsen richting Oostende klaar voor inschepping enz, enz.

Toch vond het schepencollege het middel om op 15 september 1814 een aanbesteding uit te schrijven voor ingrijpende verbouwingen aan de kazerne. Schilder Van den Abeele was weer van de partij en bekam het werk voor 5.377 frank (afb. 4). Hij moest voor die prijs latrines bouwen, tussenuitgangen optrekken, deuren kappen en vensters toemetsen.

In 1818 nam men de daken en dakgoten onderhanden. De stallen kwamen in december 1820 aan de beurt, aannemer Bernardus Wademan vroeg voor het leggen van nieuwe vloeren 789 gulden (afb. 5).

Bij het kappen van deuropeningen in 1826 vond men, in een holte ingemetseld, een doodshoofd. Op een granietplaat onder de nis kon men lezen dat dit luguber overblijfsel had toebehoord aan abt Guislain Temmerman. Het was dezelfde abt die, in zijn functie van primaat van Vlaanderen, op 8 november 1576 in het stadhuis van Gent, samen met andere onderhandelaren, de “Pacifictie van Gent” ondertekende. (10)

In 1829 lagen de huzaren van het achtste regiment in het kwartier. Hun aanvoerder dacht dat zijn mannen dringend aan gymnastiek toe waren en er daarom een turnzaal moest komen. De stad draaide opnieuw op voor de werken die 340 gulden kostten, te betalen aan bouwmeester De Broe (afb. 6). Een spijtige beslissing want die turnzaal (later slaapzaal) kwam in de oude kloosterrefter waar de muren en zoldering versierd waren met muurschilderingen van kunstschilder Van Reysschoot.

Achttienhonderddertig. De Belgen hadden genoeg van de Hollanders. De omwenteling in september bracht een einde aan de vreemde overheersing. In de voetvolkkazerne veranderden alleen de uniformen, voor de rest bleef alles bij het oude.

Reeds op de elfde december na de revolutie metste men de vroegere enorme kloostervensters grotendeels dicht en werden kleinere ramen geplaatst. In 1833 kreeg de kazerne een nieuw kleedje (afb. 7). De rappe Van Den Abeele liep terug met dit schilderwerk weg voor de prijs van 960 frank. Alle houten vensterramen verving men in oktober door ijzeren (11). Om onbekende reden liet men in 1839 een waardeschatting der gebouwen opmaken. Als bewijs dat vroegere gedane schattingen niet beter of slechter waren dan nu geven we hieronder de resultaten. Louis Roelandt, architect, aangesteld door de burgemeester, en Hilaire Van der Heyden, oud-expert

REGERING VAN GEND.

BERIGT.

AENBESTEDING

Op Vermindering der noodige Leveringen en Handgedaet voor het invendig Waterverven van verscheide Kazernen.

Burgemeester en Schepenen der Stad Gend,

Verwittigen het publiek dat de biedings-biljetten voor de aenneeming der uyttevoeren water-verf-werken in de kazernen dezer stad, zullen aenveerd worden in de Eerste Afdceeling der kantooeren van het Stedelyk Bestuer, tot den 25 dezer maend, ten elf uren 's morgens. Naer dit tydstip zullen geene biedings-biljetten meer aengenomen worden.

Deze werken, verdeeld in vier loten, begrypen :

- 1° De Groote Voet-volk kazerne alsmede de kamers regt tegen over de zelve kazerne.
- 2° De Kleyne Voet-volk Kazerne gezejd de Abdye van St.-Pieter.
- 3° De Groote Peerde-volk Kazerne gezejd het Pest-huys.
- 4° De Kleyne Peerde-volk Kazerne gezejd Manege.

De biedings-biljetten, die moeten afzonderlyk voor elk lot ingegeven worden, zullen voor opschrift draegen : *Bieding voor de aenneeming van het . . . lot* (uyttedrukken den N° van het lot) *der uyttevoeren waterverf-werken in de kazernen.* Zy zullen moeten geschreven zyn op zegel, en inhouden, boven de verbintenis van zich te schicken aen het kohier van bespreken, de gene van te voltrekken, op eenen bepaelden prys (francs en centimen), de werken uytmaekende het bovengemeld lot en vermeld in het gezejd kohier.

Het kohier van bespreken is berustende in de bovengemelde afdceeling, alwaer een ieder er dagelyks kennis kan van nemen, van negen uren 's morgens tot 's middags, en van twee tot vyf uren 's naer-middags.

Gedaen ten Stadhuuze van Gend, den 18 Mey 1833.

VAN CROMBRUGGHE.

Ter ordonnantie, den Secretaris, ROTTIER.

NOTA. De opening der Biedings-Biljetten zal plaats hebben Zaterdag 25 Mey 1833, ten elf uren 's morgens, in de Zittings-Zael van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen.

GEND. BY DE WEDUWE L. DE BUSSCHER-BRAECKMAN, STADS-DRUKKER, KOORN-MARKT.

van het kadaster en gevolmachtigde van het Ministerie van Oorlog, kwamen tot volgende resultaten :

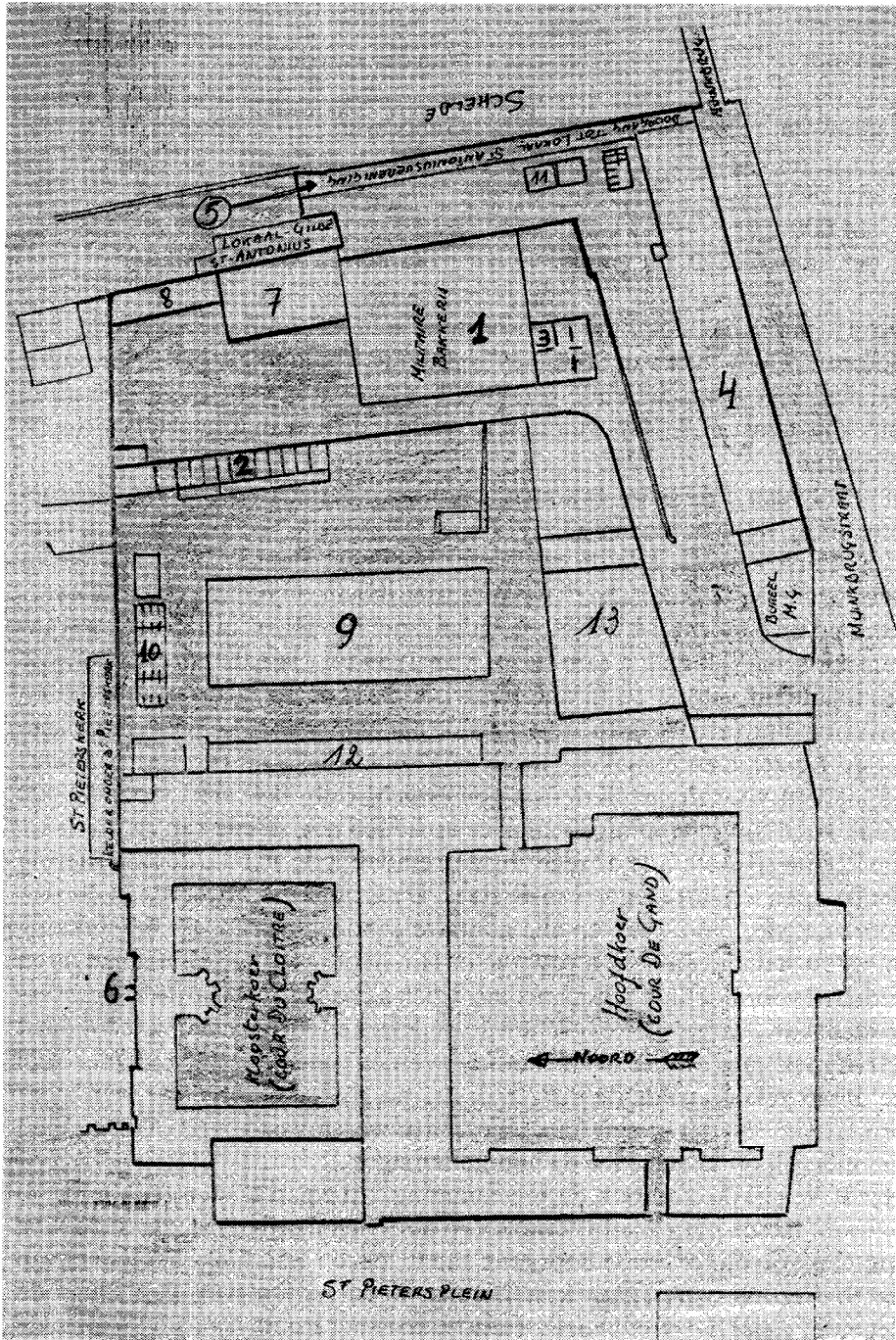
Roelandt		Van der Heyden	
Gebouwen	Terrein	Gebouwen	Terrein
135.280	52.218	106.000	40.033
+ 14.000	+ 52.149	+ 10.400	+ 39.980
samen : 253.647 frank		samen : 196.413 frank	

Op 13 juli 1850 sloot het stadsbestuur met de militaire overheid een akkoord "Conventie van St-Agnes" genoemd. (bijlage 3 in GT. 1985, no4). De raad kreeg verschillende gebouwen in de stad in volle eigendom terug mits alle diensten, in deze ruimten gevestigd, op een andere plaats terug op te richten.

In gevolg van deze overeenkomst begon men het achterplein van de vroegere abdij, door de stadsraad zeer deftig "esplanade" genoemd, vol te bouwen. Eerst verrees, aan de oostkant, de nieuwe bakkerij, 7a. 5ca. groot (afb. 8/1). De "boulangerie" werd feestelijk aan de militaire Genie overhandigd op 6 februari 1857. Nu volgden, snel na elkaar, in 1858 een gevangenisblok met elf cellen (afb. 8/2). Van 1859 tot 1861 de burelen voor de kommandant van de 1e Infanteriedivisie en voor de diensten munitie en bevoorrading (afb. 8/3). In 1859 bouwde aannemer G.J. Langerock-Bouste uit de Keizer-Karelstraat 86, langs de Muinkbrugstraat (nu Kantienberg) de lokalen voor de artillerie- en geniewacht (afb. 8/4). Hij vroeg 12.400 frank voor zijn schepping die men er op heden nog steeds kan zien staan.

Op 22 juni 1873 stemde de regering dan eindelijk de wet die de kazernerij der troepen ten laste legde van de staat. De grootste voorwaarde in die wet voorzien was, dat de steden alle militaire gebouwen gratis ter beschikking moesten stellen van de legeroverheid. Het heeft nochtans drie lange jaren geduurd vooraleer het schepencollege zich akkoord verklaarde het proces-verbaal van overgave en overname te ondertekenen. Met de overeenkomst "St-Agnes" nog in het achterhoofd, overeenkomst die de stad zeer veel geld had gekost, wilde de burgemeester nu geen duimbreed terrein meer prijs geven. Nadat alle details schriftelijk waren vastgelegd plaatste men uiteindelijk op 22 juli 1876 de handtekeningen.

Het P.V. gaf de stad ook de toestemming, op eigen kosten, een muur te bouwen tussen het kazernecomplex en de Schelde (afb. 8/5). De bedoeling was een drie meter brede doorgang aan te leggen waarlangs het lokaal van de St-Antoniusvereniging kon bereikt worden. De weg liep langs de Schelde, vanaf het clublokaal tot aan en door het kledingsmagazijn tot in de Muinkbrugstraat (12). In de muur moest een poort uitgespaard blijven om

Afb. 8. Kazerne met volgebouwde "Esplanade".

de militairen de gelegenheid te geven de Scheldekaai te gebruiken voor het eventueel lossen en laden van schepen.

De kazernekommandant was ook gehouden de stadsdiensten toegang te verlenen tot de krochten van de St-Pieterskerk waarvan de ingang lag op de noord-oostkoer (afb. 8/6). De kelders mochten nochtans niet gebruikt worden als opslagplaats of werkhuis, zodanig dat de bewoners van de kazerne niet zouden worden gestoord. Het moet zijn dat de stad deze overeenkomst niet heeft geëerbiedigd want de militaire overheid trok de toestemming in op 28 december 1878. Op de achterkoer werd een nieuwe ingang gemaakt die de Duitsers terug toemetselden tijdens de bezetting van 1914-18.

De legerleiding, nu in het bezit van het ganse complex, kon haar bouwwoede ongestoord botvieren. Het achterplein moest er volledig aan geloven. Ziehier een, misschien saai maar nodige, opsomming van de voornaamste uitgevoerde werken :

1876 - Een loods voor bakovens (afb. 8/7).

1880 - Een kolenmagazijn (afb. 8/8).

1882 - Annexen aan de burelen van de kommandant 1e Divisie.

1886 - Een stal met bijgebouwen (afb. 8/9).

1888 - Een leuning langs de Scheldekaai.

- Een groot latrinepaviljoen (afb. 8/10).

- Een wachtlokaal tegenover de bakkerij (afb. 8/11).

1889 - Een klein latrinepaviljoen en mestvaalt.

1902 - Een logement voor de bakkerijbewaker met familie.

1906 - Een smidse in de stal van 1886.

- Een nieuwe stalblok (afb. 8/12).

- Een houten loods voor kanonnen (afb. 8/13).

Niet vermeld zijn het afbreken en optrekken van scheidingsmuren, aanleggen van straten en binnenplaatsen, kanalisatie enz.

Eerste wereldoorlog ! Duitse bezetters in het land ! De "Sankt-Peter" ingenomen door de Feldgrau ! Deze waren niet tevreden met het Belgische comfort en brachten met de bekende "grundlichkeit" veranderingen aan. Er werd een derde latrine gebouwd, driemaal zoveel waterkranen geplaatst en wat het interessantste was : de gasverzorging omgevormd tot elektriciteit. Hierdoor kon de stoommachine in de bakkerij geruild worden tegen een electromotor. Een elektrische lift bracht het meel van de hogere verdieping naar de bakkerij en het versgebakken brood naar de lager gelegen opslagplaatsen.

Ook die vierjarige bezettingsperiode ging voorbij. Eind 1918 kwamen de nationale troepen, nu in kakikledij, hun oude kazerne terug bezetten. De oorlog had veel geld gekost. De industrie en de verwoeste IJzerstreek dienden terug opgebouwd. Het roemvolle leger, na vier jaren loopgravenoorlog als helden ingehaald, verloor snel aan belangstelling. Sparen was de leus en ook in de militaire uitgaven moest worden gesnoeid. Tussen 1918 en

Afb. 9. De ingang vanuit de binnenplaats, foto genomen tijdens de oorlog. (foto : A.C.L. Nr. 82042)

1940 bracht men dan ook praktisch geen veranderingen aan. Buiten het moderniseren van de grote stal in 1919 (deze van 1906) en het inrichten van een verkorte schietstand in 1929 voerde men alleen de nodige herstellingen uit (13).

Bij vergunning van 10 februari 1925, No 71e 20921 gaf de Dienst der Militaire Gebouwen aan het Stedelijk Bestuur van Gent de toelating te beschikken over de koer, genaamd "Cour du Cloître" met afzonderlijke toegang (Afb. 8).

Hitler vond het in mei 1940 nodig België nogmaals voor vier jaren te komen bezetten. Onmiddellijk na de gevechten moest de kazerne de Belgische krijgsgevangenen opvangen, die vandaaruit naar Duitse kampen vertrokken. Enkele oudgedienden die de verborgen hoekjes en uitgangen in het oude klooster kenden, konden dan ook ontsnappen.

Het Duits leger vond de "Sankt-Peter" nu te min om er te huizen. Ze gebruikten enkele lokalen als opslagplaats en lieten de rest over aan de hoede van Belgen die dachten dat ze met het "Nationaal Socialisme" moesten kollaboreren. Zo bewoonden de leden van het 1e Bataljon Vlaamse Wacht het kwartier (afb. 9 en 10).

Bij de bevrijding in 1944 meenden vele Gentenaars dat ze de legerdiensten een handje moesten helpen bij het ruimen van de, nog volle, Duitse magazijnen en haalden er uit wat hen dienen kon.

Het Ministerie van Landsverdediging (MvL) zorgde zo spoedig mogelijk voor de bewaking van hetgeen er nog over was gebleven. Het lag in de bedoeling de kazerne en de dienstgebouwen er rond terug in gebruik te nemen (in mei 1945 kwamen nog offerten binnen voor de herstelling van de bakkerij). Aangezien de nieuw opgerichte eenheden onmiddellijk naar Duitsland moesten om er deel te nemen aan de bezetting waren er praktisch geen troepen in België zelf. De "St-Pieter" stond dus leeg.

Het stadsbestuur, dat grote plannen had met het klooster, deed pogingen om het geheel in bezit te krijgen maar MvL hield het been stijf. De IIIe Mobiele Groep van de Rijkswacht (nu 1e Mob. Gp.) die in de schoolgebouwen aan de St-Amandusstraat was gehuisvest, zocht een ruimer verblijf. Ze kreeg in 1945 de toelating de kazerne over te nemen.

Het Schepencollege gaf niet op. Steeds opnieuw trachtte het op alle mogelijke manieren in het bezit te komen van de oude abdij. De pogingen hadden uiteindelijk succes. Op 30 juni 1947 tekenden burgemeester Claeyns voor de stad Gent, en majoor Roovers voor het MvL, het proces-verbaal van overname en overgave van de kazerne. Het zou nog tot augustus 1948 duren vooraleer de 1e Mobiele Rijkswachtgroep zijn nieuwe kwartieren aan de Groendreef ging betrekken. De stad kon beginnen aan de restauratie.

De tussen de kazernegebouwen en de Schelde gelegen terreinen bleven dus nog in het bezit van MvL. Het zou nog jaren duren vooraleer ook dit ge-

Afb. 10. De noord-vleugel vanuit de binnenkoer.
Foto genomen tijdens de oorlog (foto A.C.L. Nr. 82041)

deelte aan de stad zou worden overgedragen. De koning, op dit ogenblik op bezoek in de Verenigde Staten, tekende volgende Besluit : "Het deel van de gewezen St-Pieterskazerne, genaamd Kantienberg, gelegen te Gent, houdt op ter beschikking te staan van de troep. De onroerende goederen van dit deel die aan de stad toebehoren, zullen aan de stad Gent overgegeven worden overeenkomstig de beschikkingen van artikel 3 der wet van 22 juni 1873. Gegeven te Monterey U.S.A. op 24 mei 1959".

Nu bleef alleen het bouwvallig gedeelte langs de Kantienberg nog eigendom van MvL (opgetrokken in 1859). De militairen hadden de stad wel de toelating gegeven over enkele lokalen te beschikken. Zo kon men er de stempeldienst, de dienst der beplantingen, de katolieke meisjesgidsen, de sea-scouts van België en de Baden-Powel sea-scouts of Ghent in vinden. Eerst in september 1972 gaf de dienst der militaire gebouwen ook dit gedeelte definitief aan de stad. Zo kwam er na 162 jaar een einde aan de militaire aanwezigheid in en rond het oude klooster.

Roger VAN AERDE
1984

BIBLIOGRAFIE - BIOGRAFIE - NOTEN

- (1) Vanaf het midden van de 12de eeuw kwam er een grondige wijziging in de economische toestand van de abdij. De konservatieve abten hielden zich te lang aan het verouderde Karolingische systeem dat nog hoofdzakelijk op de landbouw was gericht en waarvan de inkomsten meestal uit onveranderlijk vastgestelde vergoedingen in natura bestonden. Zodoende konden ze niet genieten van de aanzienlijke aangroei van de landeigendommen (12e en 13e eeuw). Samen met de geweldige geldontwaarding had dit tot gevolg dat hun inkomsten schrikbarend verminderden. Door het te laat inpikken op het nieuw stelsel, dat de voorkeur gaf aan de handel boven de landbouw, geraakte de geldkist van het klooster leeg. Rond 1280 bereikte de crisis een hoogtepunt. De armoede onder de monniken was zo groot dat ze verplicht waren zich te verspreiden in kleine groepen en te gaan wonen in schuren en leegstaande hoven.
- (2) De eerste 47 gijzelaars worden op 29 oktober 1794 weggevoerd en opgesloten in Amiens. Een volgend kontingent vertrekt op 14 februari 1795; men interneert ze te Lille. Alle gevangenen komen vrij op 28 februari van hetzelfde jaar.
- (3) De revolutie had in Frankrijk zelf reeds het koningschap, het eerst-geboorterecht, de neringen, de geestelijke orden, de ambachtsgilden en de korporaties afgeschaft.

Zie daarover de wetten van 28 okt- 1 nov 1789
13 feb- 19 feb 1790
17 aug- 18 aug 1792
3 oktober 1793
9 Nivose jaar 2

(4) Volgende vergoedingen, in assignaties, konden worden bekomen :

- Abten, priors, kanunnikken, monniken 15.000 fr.
- Lekebroeders 5.000 fr.
- Kanunnikessen, nonnen 10.000 fr.
- Lekezusters 3.334 fr.

(5) Reniers-Georges Du Bosch, geboren te Watervliet in Oost-Vlaanderen op 19 april 1765. Gedurende de eerste Franse bezetting, secretaris van "l'Assemblée du Peuple de Gand" benoemd. Bij de terugkeer der Oostenrijkers naar Parijs gevlucht. Komt terug bij de tweede bezetting als administratie-secretaris van het Schelddedepartement en agent van de Directoire voor de stad Gent. Hij wordt kommissaris van de uitvoerende macht bij de regering van het Schelddedepartement benoemd op 18 november 1795. Gedurende vier jaar oefent hij een waar schrikbewind uit. Vooral op het punt van de "conscrits", de opgeroepen tot verplichte legerdienst, is hij zeer streng. Als gevolg van de vele klachten, door het stadsbestuur en de bevolking tegen hem ingediend, wordt hij verplaatst naar Sas van Gent. Hierna gaat hij naar de onderprefectuur van het eiland Walcheren. In 1811 nog benoemd tot secretaris-generaal van het departement "Bouches-de l'Escaut" verdwijnt hij bij de val van Napoleon. Hij was gehuwd met een zekere Sunaert uit Gent en had twee kinderen. Hij overleed te Bassevelde op 15 februari 1842 en ligt er ook begraven.

(6) Guillaume, Charles, Chevalier Faipoult de Maisoncelle, geboren op 4 december 1752 volgens de enen te Parijs, volgens de anderen in de Champagne. Vóór de revolutie was hij officier bij de Genie. Na de revolutie bekleedt hij eerst enkele ondergeschikte plaatsen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken tot hij minister van Financiën wordt tijdens de "Directoire", post die hij enkel drie maanden bezet. Na overplaatsing naar Italië als "burgerkommissaris van de directoire" waar hij in enkele verdachte zaakjes terecht komt, wordt hij aangesteld als prefect van het Schelddedepartement met zetel te Gent. Ondertussen had hij in Italië kennis gemaakt met Napoleon en was een intieme vriend geworden van Joseph Bonaparte, broeder van de keizer. Niettegenstaande een redelijk goed beleid geraakt hij, mede door zijn goedgelovigheid, steeds verstrikt in duistere affaires. Onder de mom van "geroepen tot andere functies" haalt men hem terug naar Frankrijk. Zijn vriend Joseph Bonaparte bezorgt hem de plaats van staatsraad en directeur van de schatkist in Spanje, bediening die hij tot 1813 uitoefent. Tijdens de honderd dagen na de vlucht van Napoleon uit Elba is hij prefect van het departement Saône-et-Loire en verdedigt in die functie, de stad Mâcon tegen de verbondenen. Hij overleed op 17 oktober 1817 te Parijs voor de enen en te Auxerre (Yonne-departement) voor anderen.

(7) Om militaire en burgerlijke goede diensten aan de staat te belonen richt Napoleon het "Légion d'honneur" in op 29 Floréal jaar X (19 mei 1802). Om een beter gedacht te geven over de inrichting van dit erelegioen hier een paar uittreksels uit de wet :

Art. 2 : Het erelegioen zal bestaan uit een hoge administratieve raad en vijftien cohorten met ieder een eigen hoofdplaats als garnizoen.

Art. 3 : Ieder cohorte krijgt nationaal goed (Bien national) te beheren met een jaarinkomen van 200.000 frank.

Art. 6 : Ieder cohorte zal bestaan uit 7 groot-officieren, 20 kommandanten, 30 officieren en 350 legionnaires.

Art. 7 : Jaargelden :	Groot-officier	5000 fr.
	Kommandant	2000 fr.
	Officier	1000 fr.
	Legionnair	250 fr.

Art. 9 : In iedere cohortehoofdplaats zal een rusthuis en een hospitaal ingericht worden waar de oudgedienden en gekwetste legionnaires een onderdak kunnen vinden.

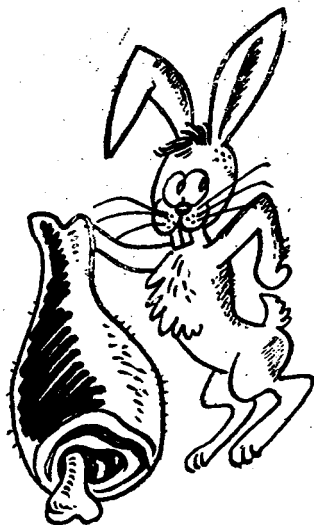
- (8) Het terrein liep schuin omhoog naar de Kattenberg toe. Het is eerst in 1847 dat het plein werd genivelleerd en zijn huidig uitzicht bekam.
- (9) R. Van Aerde : Kozakken te Gent - Peetje Kozak. In Ghendtsche Tydinghen 11e jaargang No 6. 1982.
- (10) E. De Busscher : L'abbaye St-Pierre à Gand. 1867.
- (11) Tijdens een reisje door Duitsland bezochten we, in Beieren, het kasteel van Ludwig II "Neuschwanstein". De gids wist ons o.a. te vertellen dat "die eiserne Fensterrahmen im Schloss, eine Belgische Erfindung waren".
- (12) F. Vanderhaegen : Histoire de la Gilde souveraine des couleuvriniers, arcquebusiers et cannoniers, dite chef-confrérie de Saint-Antoine à Gand. 1866. De muur werd na het vertrek van de gilde afgebroken.
- (13) De kazerne was nochtans aan modernisatie toe. Het geacht medelid Mr Steels vertelde het volgende over zijn diensttijd in 1934 "Met zeven reserveonderofficieren sliepen we in een gang... zonderling was dat men in de kamers het licht niet kon aan-noch uitdraaien. In het wachtlokaal bevond zich een grote schakeelaar waarmede men terzelfdertijd in alle kamers het licht aanstak of doofde. Toen ik sergeant met weekdienst was, kon ik 's morgens onmogelijk appel maken wegens de stank in de soldatenslaapkamers waar een tachtigtal militairen sliepen. Praktisch maandelijks was een compagnie geconsigneerd wegens een tyfusgeval.

ONZE GENTSE KEUKENRUBRIEK (Vervolg)

Rode kolen op zijn Gents : Men snijdt de rode kolen in zeer fijne schijfjes en legt ze in de kastrol boven op een paar ajunnen, men giet er een halve liter water of bouillon op, voegt er een groot stuk boter bij, en laat ze zacht op een stil vuur stoven. Als zij half gaar zijn voegt men er gesneden appels bij en wat goede azijn, zout en peper. Men laat nu koken tot alles gaar is, roert er stil in met een houten lepel om het sap te laten verkoken. Men voegt er ook een weinig suiker aan toe, en op het ogenblik van op te dienen ook nog wat boter. Vooral zorgen bij het roeren dat het geen moes wordt. Met varkenssaucietjes is het om de vingers bij af te likken, zei Moetje, maar mijn man zaliger zei altijd dat rode kolen best smaakten de tweede dag, net als de Gentse hutsepot.

Schaapsragoût of schaaпshutsepot : Men laat een schapenschouder, een bout of de ribbekens in stukjes gesneden opkomen in de boter, men neemt ze er dan uit en maakt een bruine saus. Als die een schone kleur heeft lengt men aan met water, voegt er zout, peper en een tuiltje kruiden bij en legt het vlees er weer in. Daarna voegt men er in de botergebruinde stukken rapen, ook aardappels en in sommige gevallen wortels aan toe en laat nog een half uur stoven. Alles samen wordt het dan een heerlijk dampend en geurend gerecht. 't Was op dat ogenblik dat broer Aloïs tussenkwam. 't Was niet veel zaaks en eerder intimidatie. Hij vertelde toch niet zonder kunde over allerlei puddingen zoals :

Chocoladepudding : Men kookt een liter melk met 100 gram suiker. Twee lepels cacaopoeier en 100 gram maïzena breekt men in wat lauwe melk en voegt die bij de kokende melk. Men laat goed doorkoken, giet dan in een vorm en laat afkoelen. Men dient op met een koude vanieljesaus of room met poedersuiker.

Eiwitpudding met groseillesaus : Weerom vier eiers waarvan men het wit klopt met honderd gram suiker en een pakje vanillesuiker. Een vorm met boter bestrijken en met suiker bestrooien. Men vult hem tot op een centimeter van de boord met het mengsel, plaatst hem daarna gedurende een kwartier in een kastrol

met kokend water, dan gedurende een ander kwartier in een warme oven. Een weinig laten afkoelen, dan demouleren en opdienen met een groseille-saus aangedikt met suiker en wat aardappelbloem.

Hoeveel soorten pudding Aloïs nog zou ten beste gegeven hebben blijft een vraagteken, maar Oude Keukenpiet brak plotseling tamelijk brutaal af: “’t is al genoeg suikermuileke, ge ziet wel dat gij altijd het suikerlotje van ons Moetje zijt geweest en dat wil op een zoute zee gaan varen, bah !!” Aloïs dorst niet te antwoorden maar er hing onweer in de lucht. En ik ben maar voorzichtig naar huis gegaan !

’t Botert weer niet in het gezin van Oud-Moetje, ander gezegd “de kat zit weer in het horlogie”. Ik had het gepast gevonden, nu de nieuwjaarsmaand voorbij was eens te gaan informeren wat Oude Keukenpiet mij zou vertellen voor ’t komend nummer van Palmares. Gans de familie was thuis en ik hoorde direct dat Oude Keukenpiet, nu er nog een paar maanden waren met r, zinnens was eens een en ander te vertellen over het bereiden van een echt volksgerecht : de mossels met hun menigvuldige varianten van gereedmaken (laat ons ook niet vergeten dat de Gentse Donkersteeg (in ’t Frans destijds rue du Paradis !?!) wereldvermaard is geworden voor haar “mossels met frieten” die in haar menigvuldige vishuizen worden voorgeschoteld).

Nu had ik juist op zak een brief mij toegezonden door een lezeres die zo graag nog eens het recept zou gekregen hebben van de gentse waterzooi van kip (iedere man zijne veugel) dat zij maar niet meer terugvinden kon. Ik had het dus heel natuurlijk gevonden te verwijzen naar het nr 1 van de 5de jaargang, maar aangezien de dame in kwestie haar nummer blijkbaar niet meer bezat, meende ik dat het eenvoudiger zou zijn het recept nogmaals op te geven want Palmares heeft in dat tijdsverloop al heel wat weetgierige lezeressen bijgekregen.

Ik had volledig vergeten dat destijds Oude Keukenpiet een heel vinnige twist met zijn Meleke had doorgemaakt omdat hij de mening was toegegaan dat de “Gentse Waterzooi” er alleen een was van vis en dat die van kiekens een puur geval voor Brusselse “Kiekenfretters” was.

Onbedacht en ongewenst had ik dus, bij mijn verzoek om de mosselhistorie door de waterzooi van “iedere man zijne veugel,” te vervangen de sinds langbegraven strijdbijl tussen Keukenpiet en mijn tante Mele terug aan ’t licht gebracht. Voeg daarbij dat broere Aloïs juist thuis was en mij zeemzoet vroeg waarom ik de helft van zijn knap samengestelde dessertjes had verdonkermaand om zijn schoonbroer ter wille te zijn, en gij zult begrijpen dat het meer dan genoeg was om op de vlucht te slaan en ’k heb dus maar het strijdperk verlaten met het vaste besluit eens de keukenrubriek naar eigen wil te richten.

Zo begin ik dus met een hernemen, naar de wens van velen, van het recept van :

De Gentse Waterzooi van kip : iedere man zijne veugel of zijne halve veugel :

Men neemt jonge graankieken (is dus in eerste aanleg een “naderende lenteschotel !”) in de helft gesneden, zodat het om juist te zijn waarlijk “iedere man zijn halve veugel” dient genoemd te worden.

Van die kiekens snijdt men eerst en vooral af : de kop, - liefst met de kam -, de hals, het hart, de lever, de gepelde maag en de poten. Dit alles, na flink geschobd en gekuist te zijn, komt terecht in een goede ouderwetse kastrol van grootmoeder, alles goed oversopt met

koud water, waarbij dan nog worden toegevoegd een flinke snede brood (alleen de kruim ervan) het wit van een selder, het dito van twee poreiën, een ajuin, een laurierblad, goed peper en zout en een drietal peterseliewortels (deze vooral niet vergeten want dat moet vooral doorsmaken). Al deze hoeveelheden zijn voorzien voor een kiekken van treffelijk formaat.

Men laat dit “bouillon” heel langzaam in de kook komen en dan maar langzaam “bronselen”. De kook ervan is de deugd van het gerecht evenals het stoven voor de Gentse stoverij en het laten trekken van de Gentse Hutsepot.

Volgt nu het doorsteken van het geheel door een fijne zeef. De alzo bekomen smaakvolle potage wordt weer in de kook gebracht en daarin laat men nu de kiekens gaar komen : twintig à dertig minuten zijn daarvoor voldoende naar gelang de ouderdom van het kiekken.

Enkele minuten vóór het opdienen (een vijftal) wordt dan nog een flink stuk boter bijgevoegd en het geheel wordt opgediend met goed geboterde sneetjes brood.

Voor de moderne dametjes die door noodzakelijke tijdsbesparing of soms gemakzucht gedreven worden, voegden wij er destijds bij dat bouillon ook kan bekomen worden door een twintig minuten koken in een nieuwerwetse kastrol met druk en het doorsteken kan gebeuren door een moderne passavite, maar dat de echte liefhebbers van een smaakvol gerecht verreweg de voorkeur geven aan de “goede oude soepketel van mijn Gruutse”.

En nu wij aan de wens van onze vriendelijke correspondenten hebben voldaan nu ook maar eens de vrede getekend met broere Aloïs en melding gemaakt van enkele zijner receptjes die bij plaatsgebrek in vorig nummer moesten achterwege gelaten worden :

R.V.
(’t vervolgt)

JOSEPH DE HEMPTINNE

Joseph de Hemptinne werd geboren te Gent op 28 juli 1822. Hij stamde uit een oude Waalse patriciërsfamilie. De oudst gekende de Hemptinne wordt reeds vernoemd in 1231, nl. Stassin de Hemptinne, ridder en stichter in 1250 van de abdij Boneffe. De Gentse de Hemptinne's stammen af van Stassin. Stassin zelf was een groot-grondbezitter en woonde in de gemeente Emptinne in de provincie Namen, op 20 km van Dinant. In de loop van de geschiedenis van de familie de Hemptinne was deze familie altijd zeer invloedrijk en bekleedde hoge ambten.

De ouders van Joseph de Hemptinne waren Felix Joseph de Hemptinne, die te Gent op 2 augustus 1815 huwde met Henriette Adrienne Lousbergs, geboren te Gent op 28 november 1796. Felix Joseph de Hemptinne was provincieraadslid en lid van de bestendige deputatie. Na de dood van zijn schoonvader Hubert Lousbergs nam hij de fabrieken over van zijn schoonvader; hij was ook medestichter van de vlasspinnerij La Lys. Hij stierf te Gent op 3 juli 1848.

Uit het gezin Felix Joseph de Hemptinne werden zes kinderen geboren nl. (de auteur A. De Riemaecker geeft enkel de datum van het doopsel op) :

1. Charles de Hemptinne (12.5.1816)
2. Marie de Hemptinne (15.4.1818)
3. Henri de Hemptinne (16.3.1820)
4. Joseph de Hemptinne (28.7.1822)
5. Jules de Hemptinne (4.7.1825)
6. Louise de Hemptinne (28.6.1826)

Louise de Hemptinne huwde op 20 mei 1845 met Jean Auguste Casier, geboren te Gent op 12 november 1820. Joseph de Hemptinne was pas vijf jaar oud, toen zijn moeder overleed. Hij bezocht enige tijd het Gents atheneum, maar hij moest zijn studies afbreken op veertienjarige leeftijd, om samen met zijn broers de zaken van zijn vader te behartigen. Joseph de Hemptinne kreeg aldus een praktische handelsopleiding. Zijn religieuze en maatschappelijke vorming steunde op persoonlijke lectuur, hierbij geholpen door zijn zuster Marie. Joseph de Hemptinne was dus een autodidact. Hij huwde op 18 mei 1847 met Pauline Gonthyn, een dochter van de bankier Gonthyn, die in de Zwarte Zustersstraat woonde. Het jonge paar ging op huwelijksreis naar Rome, waar ze door paus Pius IX (1846-1878) in een privé-audiëntie werden ontvangen. Pauline Gonthyn, een vriendin van Marie de Hemptinne, richtte katholieke kleuterscholen op te Gent, stichtte meisjespatronaten en hielp met andere dames uit de burgerij bij de catechisatie van arbeiderskinderen. In verband hiermede lezen we op 24 september 1856 in de Gazette van Gent :

“Gisteren had er een soort vrouwenoproer op de Houtlei plaats. Volgens geruchten zou het volgende zijn voorgevallen. Sedert enige tijd werden er

Joseph de Hemptinne (ca. 1860).

sermoenen voor vrouwen gegeven door Gentse dames in het kerkje van Poortakker. Het onderwerp van de sermoenen zou geweest zijn het middel om met veertien stuivers daags in een werkmansgezin ordentelijk te leven. De predikante zou voorgesteld hebben : afschaffing van de koffie, die zou vervangen worden door een afkooksel van kruiden, die men 's zondags op

Félix-Joseph de Hemptinne

Pauline Gonthyn

de buiten zou gaan trekken; het recept om soep te maken : water, een koevoet en wat roggebrood; hierbij vier kg aardappelen en azijnsaus. Enkel zou de vader 's morgens, 's middags en 's avonds nog een roggeboterham gesmeerd met boter vermengd met meel krijgen.”

De Gazette van Gent schrijft dat men niet kan verzekeren of deze geruchten gegrond zijn, maar een aantal huisvrouwen hebben de zaak kwalijk opgenomen en een groot getal zijn gisteren naar de Houtlei gekomen om te bewijzen, dat ze het niet eens zijn met deze huishoudelijke rekening. 's Anderendaags schreef Le Bien Public, dat de geruchten vals waren en dat de dames in Poortakker zich niet met huishoudelijke zaken maar met christelijk onderwijs bezig houden. Het brutale Gents lied Koevoet, dat verspreid werd op carnaval 1857 is de weerklank van dit voorval (zie B.R.U.G. : nummer G 8140 Carnavalliedereren).

Uit het huwelijk werden zeven kinderen geboren :

1. Marie-Joséphine de Hemptinne (6.3.1848), die zal later in de Carmel treden te Oudenaarde.
2. Félix-Pierre de Hemptinne (10.6.1849)
3. Paul-Charles de Hemptinne (31.5.1851)
4. Joséphine de Hemptinne (25.1.1853)
5. Louise-Marie de Hemptinne (12.5.1856 - overleden op 27.12.1857)
6. Joseph-Marie de Hemptinne (1.5.1859)
7. Jean-Baptiste de Hemptinne (22.5.1861)

Mevrouw de Hemptinne - Gonthyn overleed bij de geboorte van haar achtste kind op 6 mei 1870.

Na de dood van zijn vader in 1848 kreeg Joseph de Hemptinne meer verantwoordelijkheid in het familiaal bedrijf. Toen zijn oom Ferdinand Lousbergs in 1859 overleed, nam Joseph de Hemptinne de leiding van het hoofdbedrijf met ingang in de Keizer Karelstraat en uitkomst op de Reep, waar thans de middelbare school van het Sint-Bavo instituut gevestigd is. Terzeldertijd vestigde zich de familie de Hemptinne in het herenhuis van zijn oom in de Keizer Karelstraat. Ook het buitenverblijf van zijn oom te Maaltebrugge kwam in zijn bezit.

Op 16 juni 1871 werd in de Sint-Baafskathedraal een glasraam ingehuldigd met de opbrengst van een intekening onder de werklieden van de Hemptinne. Dit glasraam bevindt zich in de kapel O.L. Vrouw ter Engelen (vijfde kapel links van de ingang) en is het werk van J.B. Béthune. De tekst luidt : "Ter zaliger gedachtenis van mevrouw Pauline Gonthyn, overleden den VI mei 1870".

Joseph de Hemptinne ontpopte zich als een voorname figuur in het Sint-Vincentiusgenootschap dat in 1845 te Gent was opgericht. Dit genootschap was te Parijs opgericht in 1833 en verspreidde zich snel in vele landen van Europa. Het had tot doel de geestelijke en stoffelijke nood van arme gezinnen te lenigen. In 1848 werd Joseph de Hemptinne voorzitter van deze Gentse vereniging en in 1855 voorzitter van de Centrale Raad voor Vlaanderen. In 1850 werd gestart met patronatenwerking.

Joseph de Hemptinne had ook veel belangstelling voor de kunst en werd een promotor van de neogotiek. Jean-Baptiste Béthune (1821-1894) werd zijn boezemvriend en samen met hem lag de Hemptinne aan de basis van de oprichting van de Sint-Lucasscholen.

M. STEELS
('t vervolgt)

DE GESCHIEDENIS VAN DE VYT-BORLUUTFUNDA- TIE EN HET LAM GODS (Vervolg)

1467. De inventaris van de hoofdkerk vermeldt “een cruse cristallin dat Joes Vite quam met diverschen steenen”, doch er staat niet bij of het al dan niet tot de fundering behoorde. Dhanens (210C) meent dat dit kruis mogelijks prijkte in de centrale nis van het verondersteld tussenregister (noot 223). In deze inventaris wordt ook een “roet boucxkin” vermeld “beghin-nende Discite filie Syon ecce rex tuus venit”, wat direkt herinnert aan de banderol boven de profeet Zacharias op het Lam Gods : Exulta satis filia Syon jubila ecce rex tuus venit”. De inventaris is mogelijks opgemaakt door pastoor Johannes Dullaert, die in zijn fundatie-akte van 1463-4 bepaalde dat in de hoofdkerk tijdens de Missus-feeste een toneelopvoering zou plaatsgrijpen waarin de Boodschap van Gabriël aan Maria werd vertolkt, terwijl er een duif uit het gewelf werd neergelaten. Ook de “orghelare, blaseren en bayardiers” waren van de partij (noot 210C).

1468 De Villa-triptiek te Riggisberg-Bern, Abegg-Stiftung vertoont volgens Dhanens (noot 204A) verwantschappen met het Lam Gods : het kostuum van Nicodemus, de man met de gevouwen handen met de muts en het met bont omzoomde bovenkleed met zijdelingse split (cfr. zgn. zelfportret van Hubert). Daar op deze triptiek een lid van de familie de Villa - Italiaanse kooplied verblijvende te Gent - is afgebeeld en Odonijn de Villa in 1468 opdracht gaf aan de Gentse schilder Daniël de Ryke - die in zijn tijd hoger gewaardeerd werd dan Hugo van der Goes en van wie men geen werk met zekerheid kan aanduiden - een “tafle van portratueren” te vervaardigen, neemt Dhanens direkt aan dat het om dit werk gaat. De Villa kan ook bij andere schilders en in andere steden - zoals Portinari - taferelen laten maken hebben. De invloed van Rogier in dit werk laat ons vermoeden dat de auteur ervan rond het Brusselse moet gelokaliseerd worden (noot 163).

1468-1478. De Gentse grootmeester Hugo van der Goes inspireerde zich bij het scheppen van het linkerluik van de Weense diptiek, voorstellende “De Zondeval” op het Gentse retabel. Het landschap dat bij van Eyck nog illustratief is, wordt hier een prachtige tuin die men kan binnen wandelen. De nietszeggende gelaatsuitdrukking van Eva op het Gentse werk wordt bij meester Hugo omgetoverd tot een veel verwachtende blik. De contouren van de naakten zijn veel duidelijker aangebracht dan bij van Eyck (noot 90). De opmerking van Münzer (1496), die vermeldt dat een schilder gek werd omdat hij het Lam Gods niet kon kopiëren, waarvan men zonder enige reden aanvaardt dat het hier om van der Goes gaat, zou men nader moeten beschouwen. Van Eyck’s werken zijn zoals theaters opgebouwd uit

een voor- en een achterplan, terwijl meester Hugo als eerste een ruimte in correct perspectief kon weergeven. De starende blikken van een van Eyck worden vervangen door karakter- en individuele portretten. Trouwens in die periode zijn menige kunstenaars gek geworden, o.a. Cornelis van Cleef, Mathias Grünewald, enz. Van der Goes inspireerde zich op het Lam Gods, o.a. voor het paneel met Sir Edward Bonkel van het Holyrood-altaar (musicerende engelen), doch het lag zeker niet in zijn bedoeling een kopie van een schilderij te maken dat veel archaischer was dan zijn eigen oeuvre. Van der Goes mag iconografisch en kompositorisch als de grootste vernieuwer van de 15de eeuw genoemd worden. En als hij dan een luik, zoals op het Holyrood-altaar, als voorbeeld nam, zien we hoe persoonlijk hij tot een nieuwe creatie kwam. (Het gladde voorhoofd krijgt bij Van der Goes een beenderige hersenpan waardoor de engel een individueler uitzicht krijgt; de vlakke achtergrond weet Hugo open te werken, waardoor het kerkgebouw een dieptewerking krijgt).

Daar Vasari (noot 23a) citeerde dat Antonello da Messina naar Vlaanderen was gereisd om er in Brugge Jan van Eyck te ontmoeten, had een slimme vervalser een document gecreëerd waarin vermeld wordt dat deze Italiaanse schilder uit dankbaarheid om hem te leren schilderen met olieverf een schilderij schonk aan de St.-Baafskathedraal te Gent. Opeens was da Messina verheven tot medewerker van het Lam Gods. Het bedrog kwam snel uit daar da Messina (ca. 1430-1479) ongeveer 10 jaar oud was toen van Eyck overleed (cfr. 145b). Het geschonken werk werd in verband gebracht met de Kruisiging van deze Italiaan (Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten), dat toen bewaard werd in de verzameling van professor Jean van Rotterdam te Gent (en niet zoals L. De Bast, *Historique sur Antonello de Messine*, 1824, blz. 346, meent in de verzameling van de gouverneur van Oost-Vlaanderen, baron de Keverberg de Kessel, die wel als eerste het schilderij vermeldde in zijn : *Ursula, princesse britannique de Hemling* 1818), die het werk verworven had uit de collectie Douairière Maelcamp de Balsberghe (die het gekocht had in Italië).

NOTEN

211. A. De Schryver-R.H. *Marynissen*, De oorspronkelijke plaats van het Lam Godsretabel. Nieuwe gegevens betreffende het van Eyck probleem, Antwerpen 1952, overgenomen in : Coremans (noot 6b).
212. J. Duverger, De navorsingen betreffende de van Eyck's, in : "Het oude land van Loon", 1954, blz. 12.
213. V. Denis, A propos de l'emplacement original de l'Agneau Mystique, in : *Belgisch tijdschrift voor oudheidkunde en kunstgeschiedenis*, XXV. 1953, blz. 215-216.
- 213A. Rymer, *Foedera...* XII, 1711, blz. 43.

- 213B. *M.J. Friedländer*, Hans Memling and Gerard David, Early Netherlandish Painting, Leiden-Brussels, 1971, nrs. 9, 22.
- 213C. *H. Pauwels*, De eeuw der Vlaamse primitieven, Brugge 1960, blz. 145-6.
- 213D. *R. Koch*, Geertgen tot St.-Jans in Bruges, in : The Art Bulletin, XXXIII, 1951, blz. 259.
- 213E. *W. Dezutter*, Geertgen tot Sint-Jans, in : Cat. Meesterwerken uit Praag 1450-1750, drie eeuwen Vlaamse en Hollandsche schilderkunst, Brugge 1974, blz. 76.
- 213F. *R. Van Elslande*, Een eyckiaanse Kruisdraging in het kasteel te Gaasbeek, in : Het Oude Land van Edinge en omliggende (in voorbereiding).
214. Les primitifs flamands, II, Répertoire des peintures flamandes du quinzième siècle. Collections d'Espagne, Antwerpen, 1953, blz. 37-38.
215. *G. Marlier*, Le maître de la légende de sainte Ursula, in : Jaarboek 1964, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 1965, blz. 31, ill 20.
- 215A. *De Laborde*, Les manuscrits à peintures de la cité de Dieu de Saint-Augustain, Parijs 1909, pl. CXIX; *A. Schramm*, Der Bilderschmuck der Früdrukke, Leipzig 1920, XVII, ill. 161.
216. a) *K. Voll*, Altes und Neues über die Brüder van Eyck, in : Repertorium für Kunstwissenschaft, Bd. XXIII (1900), blz. 93-95; b) *K. Voll*, Die Werke des Jan van Eyck, Strassburg 1900, blz. 35.
217. *S. Reinach*, Répertoire de peintres du Moyen Age et de la Renaissance (1280-1580), dl. V, Parijs 1922, blz. 324.
- 217A. *L. Van Puyvelde*, La peinture flamande au siècle des van Eyck, Parijs-Brussel-New-York, Amsterdam-Londen 1953, blz. 89-91.
- 217B. *L. Maeterlinck*, Influence des intailles et des camées antiques sur les artistes primitifs de la Flandre et de Gand, in : Gand Artistique, 3 jg., nr. 3, 1 maart 1924, blz. 56-57.
- 217C. *M.J. Friedländer*, Dieric Bouts and Joos van Gent, Early Netherlandish painting III, 1968, nr. 20-70.
218. *J. Duverger*, Kopieën van het Lam Gods-retabel van Hubrecht en Jan van Eyck, in : Bulletin der Koninklijke Musea voor Schone Kunsten te Brussel, III (1954), blz. 51-68.
219. *E. Bock*, Die Zeichnungen in der Universitätsbibliothek Erlangen, Frankfurt a.-M. 1924, textband, blz. 330.
- 219A. *Ch. de Tolnay*, Le retable de l'Agneau Mystique des frères van Eyck, Brussel 1938 afb. 39.
- 219B. *L. Von Baldass*, Hieronymus Bosch, Wenen 1943 blz. 60.
- 219C. *R. Delogu*, La Galleria Nazionale della Sicilia (Initerari dei Musei Gallerie e Monumenti d'Italia), Rome 1962, blz. 46.
220. *H. Pauwels*, *H.R. Hoetink*, *S. Herzog*, Jan Gossaert genaamd Mabuse, Katalogus tentoonstelling Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam 15 mei-27 juni 1965 - Groeningemuseum, Brugge 10 juli-31 augustus 1965, blz. 83-4.
221. a) *V. Denis*, A propos de l'emplacement original de l'Agneau Mystique, in : Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, dl. XXII, Brussel 1953-15-6; b) *L. Pastor*, Die Reise des Kardinals Luigi d'Aragona durch Deutschland, die Niederlande, Frankreich, Oberitalien, 1517-1518, beschrieben von Antonio de Beatis, in : Janssens Geschichte der deutschen Volkes Erläuterungen und ergänzungen, IV, 4 Freiburg in Bresgau 1905, blz 117-8 (vertaald dr. *V. Fris*, in : Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1910, blz. 42-70).

222. a) *P. Eeckhout*, Albrecht Dürer in de Nederlanden, Brussel 1977, blz. 145; b) *J. Veth-S. Muller*, Albrecht Dürers Niederländische Reise, bd. 2, Utrecht-Berlijn, 1918, I.
223. *E. Dhanens*, De wijze waarop het Lam Godsretabel was opgesteld, in : Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde, dl. XXII, 1969-1972, blz. 110, 123, 137.
- 223A. *M. Jirmounsky*, Deux sources d'inspiration dans la peinture portugaise au XVIe siècle, in : Gazette des Beaux-Arts, 1936, I, blz. 138.

Rudy VAN ELSLANDE
('t vervolgt)

HET DOCUMENTATIECENTRUM : EEN KENNISMAKING

Het D.C. (V.Z.W.) is de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats van twee heemkundige kringen nl. 'De Oost-Oudburg (Sint-Amandsberg) en de Heemkundige en Historische Kring Gent.

Wie tot hertoe verzuimde een bezoek te brengen aan voornoemd centrum wordt uitgenodigd kennis te nemen met een boekenfonds dat aan jong en oud een kostbare informatie kan bezorgen over geschiedenis, kunst, onderwijs, literatuur, genealogie en vooral Gent en omstreken.

Een fonds dat men kosteloos ter plaatse kan raadplegen.

Wie lid is of wordt van één der geciteerde kringen kan eveneens boeken, tijdschriften, affiches, prentkaarten, doodprentjes, foto's en noem maar op, kosteloos ontlenen, en door wederzijdse kennismaking met andere bezoekers het verleden herbronnen.

Maak er dankbaar gebruik van op elke zondag van 10 tot 12u, behoudens op feestdagen en tijdens de vacantiemaanden juli en augustus.

Geen drempelvrees, iedereen is welkom en verzekerd van een warm onthaal.

Onze dank gaat aan al de leden, die in de loop van het voorbije jaar, het doc. centrum hebben bedacht met giften, wenken en wensen.

Wij hopen, dat ook in 1986, talrijke schenkingen ons fonds komen verrijken, om bij te dragen de streekgeschiedenis op nieuwe paden te leiden !

WERKING 1985

	1985	1984
Uitleningen		
Algemeenheden	<u>7</u>	<u>14</u>
Economie	7	13
Gent	509	545
Geschiedenis	184	334
Kunst	23	20
Localia	85	125
Natuurwetenschappen	-	-
Opvoeding-Onderwijs	3	3
Regionalia		
-België-Nederland-Buitenland	22	58
-Oost-Vlaanderen	231	234
Sint-Amandsberg	99	96
Taalkunde	13	31
Volkskunde	111	90
Letterkunde	-	-
Totaal	<u>1294</u>	<u>1567</u>
Varia		
-Affiches	9	-
-Devotieprenten	8	4
-Foto's en prentkaarten	187	14
-Kader	1	-
-Plans-Kaarten	31	1
-Licentiaatsverhandelingen	2	4
Totaal	<u>238</u>	<u>23</u>
Tijdschriften	<u>2056</u>	<u>2119</u>
Totaal	<u>2294</u>	<u>2142</u>
Uitleningen (zie hierboven)	Totaal	1294 1567
	Algemeen Totaal	<u>3588</u> <u>3709</u>
Administratie		
Aantal bezoeken	1762	2071
Aantal lezers (w.o. nieuwe : 36)	298	299
Bibliotheek		
Aankopen	49	57
Giften	291	422
Totaal	<u>340</u>	<u>480</u>
Ruildiensten	122	114

Niettegenstaande een kleine daling in de uitleningcijfers heeft de bibliotheek in 1985 alweer een goed jaar achter de rug.

Onze talrijke bezoekers leenden vooral werken uit over Gent, Oost-Vlaanderen en geschiedenis.

Een toppunt was de ongewone uitlening van foto's en prentkaarten aan laatste jaarstudenten ter voorbereiding van hun licentie.

Een vaststelling, die tot aangename bedenkingen leidt, want een bibliotheek is slechts leefbaar door de aanwezigheid van jongeren die de aflossing kunnen verzekeren en de aanzet tot nieuwe initiatieven kunnen uitlokken.

Op een totaal van 298 lezers noteren wij de inschrijving van 36 nieuwe ontleners die onze werking op prijs stellen.

De vraag naar tijdschriften (2056) is blijvend hoog.

Het aantal uitleningen (2294) is zeer bevredigend.

De bibliotheek wordt ook het trefpunt van personen uit binnen- en buitenland, wat zeer aanmoedigend is.

September (227) en juni (218) waren de drukste maanden.

April (96) en mei (107) lieten ons toe de bibliotheek van haar wonden te herstellen en de 'nonchalance' van sommige lezers te vergeten.

49 Nieuwe werken werden aangekocht; de talrijke giften (291) vervulden ons met dankbaarheid.

Kortom een vruchtbaar jaar dat in de laatste serie van vijf een meer dan verdienstelijke plaats inneemt.

Wij danken al onze medewerkers voor de toewijding en werkkraft, tot verbetering van onze werking en ook onze trouwe bezoekers voor de bestendige aanwezigheid.

De bibliothecaresse,
Mevr. A. VAN GELUWE-EGGERMONT

DOCUMENTATIECENTRUM : AANWINSTEN 1985 (Selectie Gentse onderwerpen)

Letters en cijfers op het einde van de regel geven de standplaats aan in de rekken. Per rubriek alfabetisch op naam gerangschikt.

Anoniem

- Restauratie van het Postgebouw Gent.	G 18 E 6
Blommaert (Ph.)	
- De Nederduitsche schryvers van Gent.	G 19 A 2
Casteels (Michel)	
- Op de korrel.	G 19 CAS 2
Catalogus	
Baillieul (Beatrix), e. a.	
- De Gentenaars en hun Belfort.	G 21 K 25

- Catalogus
- Exposition Internationale et Universelle de Gand 1913. G 21 B 17
- De Rouck (Marleen), e. a.
- Wijk Rabot - Herwaarderingsplan. G 3 B 16
- Langendries (Etienne)
- De "Vlaamsche Hoogeschool" te Gent (1916-1918). (2d.). G 8 G 19
- Mengé (Catherine)
- Sint-Amandsberg. (Onderzoek naar de wording van een voorstedelijk weefsel). Z 2 L 1
- Bergmans (Paul) en Heins (Armand)
- Album du vieux Gand G 3 A 24
- De Clerck (Karel)
- Rector Bouckaert had toch gelijk. G 8 G 20
- De Herdt (R.)
- 100 jaar plantsoenendienst G 21 M 10
- De Meester (Eric)
- Postgeschiedenis en postmerken van Oostakker/Sint-Amandsberg. G 31 B 3-5
- Delhaise (Fernand)
- La grande et souveraine chef-gilde du noble chevalier Saint-Georges. G 29 C 1 a
- Desprez (André)
- Het oudste huisgeld van de Gentse S.M. Vooruit. G 5 P 10
- Everaert (Guido) Van Doorne (Geert) en Vertongen (Luc)
- Gent, steenrijk. G 10 B 23
- Laleman (M. C.) Vandenhoute (J.) en Van Doorne (G.)
- Werken aan het Stadhuis. G 10 B 10 a
- Laleman (Marie Christine)
- Transparant (glasramen te Gent) G 10 G 1
- Schepens (Jan)
- Gents testament. G 19 SCHE 4
- Tack (J.)
- Provinciaal Handels- en Taalinstituut Gent (Gedenkboek). G 9 E 1-1
- Van de Catsyne (Michel)
- De spoorlijn Gent-Eeklo-Brugge en haar stempels. G 31 B 3-4
- Van Schoors (Lieve)
- Tussen ijzeren weg en manchonfabriek. G 2 J 4-16
- Vanden Hole (Wim)
- De tuinbouw te Gentbrugge. G 2 J 4-19

Vanden Hole (Wim)	
- Het Gentse Citadelpark.	G 2 J 4-18
Vandenhoute (J.) en Van Doorne (G.)	
- Werken aan de St-Niklaaskerk Gent.	G 7 G 10
Anoniem	
- Actieplan Patershol.	G 3 B 10-6
- Boottocht door het historisch en het industrieel verleden van Gent.	G 2 J 4-21
- De Coupure.	G 2 J 4-20
- De eerw. heer Kan. P.J. Triest.	G 7 TRI 2
- De Rijksuniversiteit Gent en de regio.	G 8 B 5-33
- Een eeuw St-Amandusinstituut Gent.	G 9 G 4-4
- Gent & architectuur.	G 10 B 22
- Société Française de Bienfaisance de Gand et des deux Flandres.	G 24 F 1
- Werken aan de Gouverneurswoning in het Spaans kasteel.	G 6 B 10
CATALOGI	
Chatelet (Rudy)	
- De Gentse posterijen in postkaarten.	G 18 E 5
Demoen (Erik)	
- A la vapeur, dat heet progrès.	G 21 Q 14
Derolez (Albert)	
- Beknopte catalogus van de Middeleeuwse handschriften in de Universiteitsbibliotheek te Gent verworven sinds 1852.	G 8 B 5-29
Openbare Stadsbibliotheek	
- Catalogus van letterkundige werken.	G 10 M 4
Vannieuwenhuysse (Johan)	
- Gent in de oorlogsjaren 1940-1945.	G 21 M 9
De Sint-Pietersabdij te Gent	
- Het rijke leven van zieke monniken.	G 6 C 3
Dewulf (J.)	
- Regesten op de jaarregisters van de Keure Schepenjaar 1409-1410.	H 30 S 4
- Regesten op de Jaarregisters van de Keure Schepenjaar 1406-1407.	H 30 S 4
Lamberts (E.)	
- Joseph de Hemptinne : een kruisvaarder in redingote.	H 2/12-176
Nowé (R.)	
- Regesten op de jaarregisters van de Keure Schepenjaar 1408-1409.	H 30 S 4

Pairon (E.)	
- Regesten op de Jaarregisters van de Keure Schepenjaar 1403-1404.	H 30 S 4
Steeghers (W.)	
- Staten van goederen en indices op de Registers van Gedele. Schepenjaar 1509-1510. 1510-1511. 1511-1512. 1512-1513.	H 30 S 8
Vandewalle (P.)	
- Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg.	H 27/3
Hoste (L.)	
- De Rode Verleiding.	O 5 B 3 en 4
Van Driessche (R.)	
- De Sint-Pietersabdij te Gent.	O 2 B 10-15
Ladrière (R.)	
- Gentsche locale geschiedenis. L. Roelandt-F. Laurent.	SA 7 ROE 1
Heyde (R.)	
- Karel De Kesel (1849-1922).	993/5 DKE 1

De bibliothecaresse,
Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT A.

VRAAG EN ANTWOORD

Antwoord op de vraag van de Heer **R. Coppens** (Gh.T. 1985 - Nr. 6 - p. 364). **Dr. Luc Goeminne** schrijft ons het volgende uit Zulte :

De familie Limnander is uit Holland afkomstig. De familie verkreeg haar adelbrieven reeds in 1552.

Jeroom-Sebastiaan Limnander kocht op 4 maart 1715, de dorpsheerlijkheid Zulte voor 22.000 gulden. Zijn oudste zoon Jeroom-Olivier (1697-1768) volgde hem op als dorpsheer van Zulte.

Zijn zoon Jozef-Jeroom-Adrien (1738-1789) was ook heer van Zulte.

Diens zoon Karel-Jozef-Maximiliaan-Antoon Limnander (1766-?) was de laatste dorpsheer van Zulte en burgemeester van Zulte van 1801 tot 1814. De laatste nakomeling van deze familie te Zulte, baron Prosper Limnander, overleed te Zulte op het kasteeltje Lindenberg in 1903. De familie is nu in mannelijke lijn volledig uitgestorven.

In de 18de eeuw woonden de meeste leden van deze familie te Gent. Raadpleeg hiervoor het Dictionnaire généalogique et héraldique des familles

Nobles van Felix-Victor Goethals, 1850 tome III. Caroline wordt aldaar verkeerdelijk als Charlotte aangeduid.

Ik bezit echter in handschrift de volledige goederenlijst van Baron Jeroom-Olivier Limnander bij zijn overlijden in 1768 opgesteld. Het was een van de rijkste edellieden van Oost-Vlaanderen, met goederen in meer dan 40 gemeenten, o.a. te Lovendegem, Oostakker, enz...

Caroline-Françoise-Joseph Limnander (geboren op 16-2-1735) was één van de 4 kinderen van bovenvermelde Baron Jeroom-Olivier Limnander en jongere zuster van Jozef-Jeroom-Adrien (1738-1789), heer van Zulte. Met het grote fortuin van haar vader zal ze in staat geweest zijn grote schenkingen uit te voeren.

Ik kan haar overlijdensdatum niet terugvinden.

Ik weet ook niet of ze gehuwd was.

Vraag van de Heer **Rudy de Baere** uit Houthalen :

Hij schrijft ons :

Sinds enkele jaren zijn wij lid van de Heemkundige en Historische Kring Gent.

De verwijdering tussen onze geboorteplaats en onze woonplaats heeft ons weliswaar belet actief aan Uw werking deel te nemen, maar sluit niet uit dat Gentse Tydingen ook in Limburg met interesse gelezen wordt.

Graag hadden wij beroep gedaan op Uw kennis van Gentse geschiedenis en archivalia voor het bekomen van een antwoord op volgende vraag. Sinds geruime tijd werken mijn echtgenote en ikzelf aan het opstellen van een *stamreeks* betreffende mijn schoonvader, wijlen *Ere Hoofdcommissaris* van Politie te Gent, *Dr. Crim. Julien Codde*.

In het kader van onze werkzaamheden ontdekten wij een Josse CODDE welke in het jaar 1578 Schepen van de Keure was te Gent en welke trouwens als dusdanig staat afgebeeld op een schilderij in de Troonzaal van het Gentse Stadhuis van de hand van Van Bree en voorstellende de intocht van Willem De Zwijger.

Hoewel onze opzoekingen tot op heden schijnen te stranden bij een Egidius Codde welke op 17.11.1727 te Munte overleed als echtgenoot van Joanna Weytens, schijnt het ons toch aangewezen alle beschikbare genealogische informatie CODDE te verzamelen voor eventueel later gebruik. ONZE VRAAG is dan ook of U weet heeft van publikaties of onuitgegeven studies betreffende Josse Codde en zijn eventueel nageslacht, welke ons in onze studie zouden kunnen behulpzaam zijn.

Op de vraag van Mevrouw **R. Lodrigo-De Mol** (Gh.T. 1986 - Nr. 1 - p. 59) ontvingen wij 2 antwoorden.

De Heer **Richard Verbanck** uit Bredene schrijft ons :

Het versje over Siessen die stond te pissen is overbekend in de kuststreek, maar dan onder een andere vorm en niet als lied :

Siessen stond te pissen
in de garre van Konnee.
Daar kwamen twee gendarmen
en ze namen Siessen mee.

Voor een tiental jaren is er te Oostende een pennetwist uitgebroken onder de plaatselijke heemkundigen. Enkelen wilden die “garre” of slop localiseren, en ook die Konnee. Dit is immers een naam afgeleid van de voornaam Cornelis en van de familienaam Counye (Coenye). Men wilde mordicus die garre te Oostende terugvinden, en meer bepaald binnen de verdwenen Vuurtorenwijk. Iemand stak zelf zijn vinger in zijn oog tot aan de elleboog want hij ging zo ver te beweren dat hij aanwezig was in de herberg op het ogenblik dat vier vissers de oorspronkelijke tekst “uitvonden”. Nog anderen zegden dat het versje steunde op een ware gebeurtenis. Dit is natuurlijk onzin. Ondertussen vond ik een “Garre van Konnee” te Brugge en nog een andere te Knokke. Meer nog, reeds in het jaar 1890 werd mijn vader Frans (Siesje) door zijn tantes geplaagd met het versje. Dit te Oostduinkerke. Ook daar woonden, en wonen nog, Counye’s. Mijn ouders spraken dikwijls over “Uzenie Konnee”.

Mijn mening is dat alles te herleiden is tot de meest eenvoudige vorm : Siesen werd gekozen omdat het past bij pissen, en de naam Konnee omdat het rijmt met “mee”. In mijn jeugd vonden wij het een deugdelijk aftelrijmpje. Mevrouw **E. De Guchtenaere** uit Beerse antwoordt :

“Komée” is heel eenvoudig de samentrekking van “Komedie”, zoals de Opera toen genoemd werd.

Zij vervolgt : “Nu heb ik zelf nog een vraag die niet zo gemakkelijk zal te beantwoorden zijn.”

Vraag van Mevrouw **E. De Guchtenaere**.

“Onze oud-oom die graag zong, en van wie wij o.a. het “Siessen stond te pissen” hebben geleerd, zong o.a. het volgend lied waarvan ik eventueel ook de wijs zou kunnen aanduiden :

Tusschen de Polders en Flippiene
Doar weundeg’r iene rijken boer
IJ oad’n vrêwke dad’ietege ’t Sjoakeline
IJ oad’n zeuntje zuu rap oas poer
Kalfeyt was zijne rechte noame
En zijn voader ietege Lompe Pier
Doar zijn z’alle drije mee noame en mee foame
Zier goê van herte en goê van manier.

Lompe Pier die zon’ zijn zeuntje noar de kirke
Om te goan ure noar da sermoen

IJ vroeg of da't jij doar moest goan wirke
Of wa da't jij doar moest goan doen
Nie, zei zijn voadere, ge zult doar wachte
Gij zult doar uure wa de paster preekt
En oas ge gij thuiskomt zal ik u ondervroage
Zie dat gij doar niet an en ontbreekt

Kalfeyt die es noar de kirke geluupe
Woar da de pastere an't preke was
Hij sprak al van de goeie wirke
Kalfeyt die miendege da't op em was
Kalfeyt die riep : O gij verroadere
Gij speelt de miestere gelijk Arjoan

.....
en verder laat mijn geheugen mij in de steek. Ik zou erg blij zijn als iemand het lied kon volledigen, maar 'k heb er niet veel hoop op : ik word gauw 84, en mijn Oom Jan was al in de 90 toen hij dat zong. Wie weet hoe oud is het ? In ieder geval zal ik met belangstelling uitkijken naar een of ander antwoord.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 2320. De Wulf L. - Wintervijverstraat 9 - 9719 Gent (Zwijnaarde)
- 2321. Mej. Vandeputte V. - Drongensesteenweg 200 - 9000 Gent
- 2322. De Parmentier Chr. - Nekkervijverstraat 94 - 9110 Gent (Sint-Amandsberg)
- 2323. Bracke R. - Hoogstraat 71 - 9000 Gent
- 2324. Mw. De Weerd D. - Martelaarslaan 428 - 9000 Gent
- 2325. Mw. Zels J. - Tweekapellenstraat 31 - 9219 Gent (Gentbrugge)
- 2326. Tuytschaever R. - Egelstraat 30 - 9030 Gent (Wondelgem)
- 2327. Prof. Dr. Evrard A. - Citadellaan 56 - 9000 Gent
- 2328. Van Hove M. - Varendrieskouter 34 - 9810 Gent (Drongen)
- 2329. Putman R. - Hammestraat 18A - 9842 Nevele
- 2330. Mej. Van Hecke M.-T. - Muidepoort 31 - 9000 Gent
- 2331. Verrept St. - Theofiel Reynlaan 48 - 2510 Mortsel
- 2332. De Vos R. - Leithstraat 15 - 9000 Gent
- 2333. Duprez R. - Wazenaarstraat 26 - 9218 Gent (Ledeberg)
- 2334. De Meyere J. - Goudregenstraat 54 - Vianen (Nederland)